

VIOLÈNCIA DE GÈNERE I PERSONES GRANS

Violència de gènere i persones grans

Ferran D. Lluch Dubon

Resum

Aquest article analitzarà la violència patida per les dones i se centrarà, com és lògic, a destacar aquells aspectes més rellevants de la violència exercida sobre les dones d'edats més avançades.

Les dones poden patir violència de qualsevol persona, però la més comuna és la violència masculista: la violència de gènere. Aquesta violència és fruit d'un constructe social, d'unes relacions que al llarg dels segles i per diverses causes (filosòfiques, religioses, culturals...) han configurat un sistema de poder en què els homes ocupen la posició central, dominant i atorga a les dones una posició perifèrica i sotmesa.

No cal anar gaire lluny per recordar que les dones, fins fa només algunes dècades eren considerades persones de segona categoria. Fins ben entrat el segle XX a molts de països, ni tan sols tenien dret al vot i, durant el règim franquista, es preparava les dones per complir el seu paper d'esposes i mares cristianes, modulant l'educació cap a les tasques domèstiques i no intel·lectuals (tot i que amb algunes excepcions) o cap a tasques assistencials (docència, infermeria...). No fa tant que les dones a l'Estat espanyol, estaven tutelades, primer pel pare i després pel marit, i n'havien de rebre el permís per fer qualsevol cosa: obrir un compte corrent, sortir a l'estranger, vendre una propietat (malgrat que fos de la dona), anar a fer feina...

Aquestes relacions tan asimètriques encara estructuraven bona part de la mentalitat de la societat i donen lloc, ja sigui a micromasclismes ja sigui a accions de violència (assetjament físic o per xarxes socials, activitats de control a la parella, abusos sexuals...) i que, en casos extrems, poden acabar amb episodis de violència vicària o l'assassinat de les dones amb qui mantenien o havien mantingut una relació afectiva. Aquests casos extrems de violència de gènere ocuparan la part final de l'article.

Amb tot i això, la situació actual de les dones ha canviat considerablement, però hi queda molt per fer. Esperem que al llarg del segle XXI es consolidin els avenços aconseguits i que, en definitiva, es pugui construir una societat lliure de càrregues de gènere.

Resumen

Este artículo analizará la violencia sufrida por las mujeres y se centrará, como es lógico, en remarcar aquellos aspectos más destacados de la violencia ejercida sobre las mujeres de edades más avanzadas.

Las mujeres pueden sufrir violencia de cualquier persona, pero la más frecuente es la violencia machista: la violencia de género. Esta violencia es fruto de un constructo

social, de unas relaciones que a lo largo de los siglos y por diversas causas (filosóficas, religiosas, culturales...) han configurado un sistema de poder en que los hombres ocupan una posición central, dominante y otorga a las mujeres una posición periférica y sometida.

No hace falta ir muy lejos para recordar que las mujeres, hasta hace solo algunas décadas eran consideradas personas de segunda categoría. Hasta bien entrado el siglo XX en muchos países ni tan solo tenían el derecho al voto y en el régimen franquista, se preparaba a las mujeres para cumplir su papel de esposas y madres cristianas, modulando su educación hacia tareas domésticas y no intelectuales (aunque con algunas excepciones) o hacia tareas asistenciales (docencia, enfermería...).

No hace tanto tiempo que las mujeres en el Estado español estaban tuteladas, primero por el padre y después por el marido, y debían tener su permiso para hacer cualquier cosa: abrir una cuenta corriente, salir al extranjero, vender una propiedad (aunque fuese de la mujer), ir a trabajar...

Estas relaciones tan asimétricas todavía estructuran buena parte de la mentalidad de la sociedad y dan lugar, ya sea a micromachismos ya sea a acciones de violencia (acoso físico o por redes sociales, actividades de control a la pareja, abusos sexuales...) y que, en casos extremos, pueden acabar en episodios de violencia vicaria o en el asesinato de las mujeres con las que mantenían o habían mantenido una relación afectiva. Estos casos extremos de violencia de género ocuparán la parte final del artículo.

A pesar de todo, la situación actual de las mujeres ha cambiado considerablemente, aunque queda mucho por hacer. Esperemos que a lo largo del siglo XXI se consoliden los avances conseguidos y que, en definitiva, se pueda construir una sociedad libre de cargas de género.

---

1. La violència de gènere: definició i tipologia

La violència de gènere fa referència a aquelles violències que s'exerceixen contra els membres femenins de la societat. No obstant això, en determinades ocasions i, per no confondre amb terminologies jurídiques que reserven aquesta denominació exclusivament a casos en què hi ha una relació sentimental o prèvia entre l'home maltractador i la dona maltractada, algunes veus prefereixen utilitzar l'expressió violències masclistes, ja que consideren que així queda palès que s'inclouen totes les violències patides per les dones pel fet de ser dones, independentment de la relació, prèvia existent o no, amb el maltractador. En tot cas, és important ser conscients del

terme que utilitzem o quin és el sentit del terme utilitzat per la font de què obtenim dades o informació.

La violència de gènere (o masclista, si ho preferiu) referida a la violència contra les dones pel fet de ser dones, es troba normalitzada i es reproduïx a causa de les desigualtats estructurals, com ara les normes socials, les actituds i els estereotips al voltant del gènere, en general, i la violència contra les dones específicament.

Així, és important reconèixer la violència estructural o institucional, que es pot definir com la subordinació de les dones a la vida econòmica, social i política, quan s'intenta explicar la prevalença de la violència contra les dones a les nostres societats. Les relacions de gènere són, en definitiva, un constructe social; una xarxa de relacions de poder, de dominadors i dominades, en què la variable bàsica que decideix el lloc que, a priori, correspon a cadascú és el sexe. No fa tant de temps, durant el període franquista, fins i tot, el Codi Civil permetia corregir amb certs càstigs físics les esposes i aquestes estaven totalment subordinades, primer als pares i després als esposos, per prendre decisions com obrir un compte corrent, sortir a l'estranger o, fins i tot, estudiar o treballar. I tot i que la legislació i el control moltes vegades no és tan directament visible, encara es materialitza en distints tipus de maltractament físic i psicològic que posteriorment descriurem.

Cal encara un llarg camí per recórrer per aconseguir la igualtat plena entre homes i dones i aconseguir que ningú pateixi discriminacions i menys encara violència pel fet de ser dona. La sensibilització, a través de campanyes i l'educació, són camins imprescindibles, que s'han d'acompanyar, necessàriament i mentre s'aconsegueixi, de les legislacions i el disseny de programes i ajudes específiques, tant per garantir la integritat física de les dones amenaçades, com per ajudar-les a refer les seves vides en els casos més greus (centres d'acollida, oficines d'informació, adaptacions en matèria laboral...).

La violència de gènere presenta diverses modalitats, des de la seva forma més estesa, la violència de parella, fins els actes de violència realitzats en espais en línia.

Una particularitat de les violències de gènere és que no s'exclouen mútuament i, de fet, poden donar-se i reforçar-se mútuament.

A més a més, i això és molt important, les desigualtats que experimenta una persona relacionades amb la seva raça, (dis)capacitat, edat, classe social, religió i sexualitat, també poden provocar actes de violència. Per tant, moltes dones que pateixen violència i discriminació per raó de gènere, poden experimentar formes de violència múltiples i entrelaçades, si a més, es manifesta alguna de les variables indicades.

El Conveni d'Istanbul (Consell d'Europa, Conveni sobre la prevenció i la lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica) classifica la violència envers les dones en quatre grans apartats: física, sexual, psicològica i econòmica.

1. **Violència física:** Implica qualsevol acte que causi danys físics a una dona o impliqui restriccions de l'ús del seu espai i limitin la seva llibertat de moviments. Exemples de violència física serien totes les agressions, greus o menys greus, la privació de llibertat i l'homicidi. Una de les manifestacions de la violència de gènere i de la violència masclista en general, més greu i que apareix, dissortadament amb massa freqüència als mitjans de comunicació, és el cas de dones assassinades per les seves parelles o exparelles.
2. **Violència sexual:** Es defineix com aquell acte sexual que pateix una dona sense el seu consentiment. La violència sexual pot adoptar distintes formes i pot, en els casos més greus, arribar a l'agressió sexual o la violació.
3. **Violència psicològica:** Inclou qualsevol acte o conducta que causi patiment o danys psicològics a una dona. La violència psicològica adopta múltiples manifestacions, per exemple, coaccions, difamacions, insults, desqualificacions o assetjament. Un cas és l'anomenada violència vicària en què el pare agressor fa servir els seus propis fills com a persones interposades per fer mal a la parella. Els casos més greus poden conduir al segrest i assassinat dels fills, amb la finalitat de provocar un dolor extrem en la parella, per la pèrdua definitiva o la incertesa de l'estat dels fills. El cas recent més conegut s'ha produït a les Canàries en què Tomàs Gimeno assassinà i tirà a la mar les seves filles Anna i Olivia. Però aquest no és un cas únic. Només d'ençà del 2013, 40 menors han estat assassinats només a l'Estat espanyol.
4. **Violència econòmica:** És qualsevol acte o comportament que causi danys econòmics a una persona o que suposin una situació de dependència i submissió al maltractador que impossibiliten que la persona violentada pugui assolir els recursos econòmics necessaris per gestionar la pròpia vida diària. La violència econòmica pot adoptar diverses formes com ara, els danys a la propietat, la restricció a l'accés als recursos financers, a l'educació o al mercat laboral o no complir amb les responsabilitats econòmiques, com ara la pensió alimentària.

Tot i que les classificacions són bastant clares, podem entendre que moltes maneres de violència s'entrecreuen i així, una violació també suposa violència física i té conseqüències psicològiques. Moltes vegades també, els patiments psicològics es poden somatitzar i originar problemes físics o algunes de les situacions de violència econòmica, com per exemple, no permetre accedir a l'educació o no passar la pensió alimentària,

també poden originar problemes psicofísics importants que, per manca de recursos econòmics, poden tenir majors dificultats a l'accés a recursos especialitzats.

2. Les dades de la macroenquesta de violència contra la dona 2019

L'Estat espanyol disposa d'una enquesta, en el Pla estadístic nacional, que es realitza aproximadament cada 4 anys d'ençà de l'any 1999, que permet conèixer el percentatge de dones de 16 i més anys residents a l'Estat espanyol que han patit o pateixen algun tipus de violència pel fet de ser dones.

Se n'han fet, concretament, el 1999, 2002, 2006, 2011, 2015 i 2019, tot i que s'han anat perfeccionant sobretot a partir de l'edició de 2015 en què s'adaptaren, en bona mesura, a les directrius de les Nacions Unides per mesurar aquest fenomen d'una manera més acurada i que es van millorar el 2019 per recollir les qüestions que indica el Conveni del Consell d'Europa sobre prevenció i lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica (Conveni d'Istanbul) i responent als criteris del Pacte d'estat contra la violència de Gènere. Des del 2011, és la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere la responsable de la seva publicació.

Les principals dades d'aquesta enquesta ens ajudaran a centrar el tema dels maltractaments i les violències patides per les dones, amb dades reals recopilades de les 9.568 dones enquestades (435 a les Illes Balears) de tot tipus i grau d'intensitat, des de mirades lascives fins a violacions.

Repassarem totes les dades principals generals, però posarem especial atenció a tots els aspectes relacionats amb les dones de 65 i més anys.

3. Dades globals de violència contra les dones

Les dades de violència total, entesa com aquella patida per les dones al llarg de la seva vida, sigui quin sigui el tipus de relació amb la persona maltractadora o la modalitat de violència patida, són sorprenents, per no dir esgarrifoses: prop del 60% de les dones (57,3%) han patit violència al llarg de la seva vida i prop del 20% (19,8%) n'ha patit durant el darrer any.

Majoritàriament es tracta de violència de masclista, tot i que hi ha algunes violències que són exercides per dones contra les dones, ja siguin maltractaments viscuts durant la infantesa causat per algun familiar femení, ja siguin altres episodis puntuals (assetjament, abús sexual...). En tot cas, es tracta d'episodis molt poc prevalents i que, en cas

que es considerin destacables, se n'ha fet el comentari específic. El mateix cal considerar quan es parla de violència en la parella, ja que no es distingeix el sexe de la parella considerada; però, atesa la freqüència general de les relacions de parella, es poden considerar aquestes dades, en bona mesura, com a representatives de la violència de gènere.

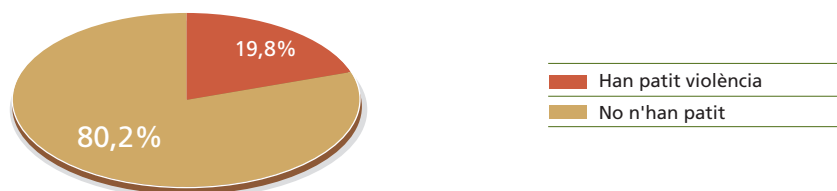
Si aquestes dades les traduïssim en valors absoluts, amb xifres del padró de 2021, prop de 12 milions de dones espanyoles al llarg de la seva vida i més de 4 milions de dones en el darrer any han patit violència, majoritàriament masclista, a l'Estat espanyol. I, pel que fa a les Illes, suposaria que unes 290.000 dones al llarg de la seva vida i poc menys de 100.000 dones en el darrer any han patit violència. Unes xifres, insisteixo, que no només no ens poden deixar indiferents sinó que, al contrari, ens ha de moure a actuar envers una situació insostenible des d'un punt de vista ètic i social i que, evidentment, no per silenciada o ocultada, ens pot resultar menys commovent.

Gràfic 1 | *Dones que han patit qualsevol tipus de violència al llarg de la seva vida*

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Gràfic 2 | *Dones que han patit qualsevol tipus de violència en els darrers 12 mesos*

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Aquestes són les dades de la Macroenquesta de 2019, però hi ha dos elements que ens permeten pressuposar que aquestes dades són, en realitat encara més elevades.

D'una banda, moltes dones no manifesten els maltractaments patits per distintes causes (por, pressió social...) i, per tant, potser que ni tan sols a efectes estadístics vulguin revelar aquestes violències viscudes. De l'altra, si per violència en general i masculista en particular hem de considerar qualsevol tipus de desconsideració, menyspreu o maltractament patit per qüestió de gènere, que hagi fet sentir a una dona por, rebuig, intranquil·litat o qualsevol altres tipus de sentiment negatiu, el percentatge seria, en realitat, molt superior. Podríem arribar a afirmar que totes les dones han patit algun tipus de violència per l'única causa de ser dona. Això ho podeu comprovar d'una manera molt senzilla, si penseu en la pròpia experiència personal en cas que la persona que llegeix aquest text sigui una dona o pensant en les vostres accions i actituds al llarg de la vida, en cas que sigui un home qui ho llegeixi.

La violència de gènere és una violència estructural, molt arrelada i difícil d'erradicar, ja que es troba en les bases filosòfiques, religioses i culturals, gairebé sempre establertes per homes, que han estructurat les relacions socials i, en particular, les de gènere durant molts mil·lennis. Posar en relleu aquest fet i reflexionar-hi és una passa imprescindible per avançar cap a un nou model social lliure d'aquestes càrregues.

La variable edat és significativa i, així, podem afirmar que els percentatges de violència patida per les dones és més alta entre les dones més joves que en dones de més edat. Així, mentre aproximadament el 70% de les dones d'entre 16 i 34 anys han patit alguna violència al llarg de la seva vida, aquest percentatge es redueix en els grups de més edat fins arribar al 42,1% de les que tenen 65 i més anys, una xifra, però, que és realment ben elevada. Aquestes xifres provenen de dades estadístiques que moltes vegades interpel·len les dones sobre les violències patides per part de parelles actuals i anteriors i, és precisament, i com veurem, el fet d'haver tingut més parelles anteriors, allò que fa, entre d'altres factors, que les dones més joves indiquin haver patit més episodis de violència, però que les dones grans experimenten taxes més altes de maltractaments de les parelles actuals. Així mateix, les dones de la tercera edat, com veurem, presenten una tendència a l'ocultació de les violències patides i, probablement, un percentatge de dones enquestades pot ser que hagi volgut mantenir ocult el fet d'haver patit violència o que hagi pogut considerat alguns dels ítems considerats com a violència de gènere com a circumstàncies del matrimoni (per exemple, realitzar determinades pràctiques o accedir a mantenir relacions sexuals, malgrat no desitjar-les en un moment determinat).

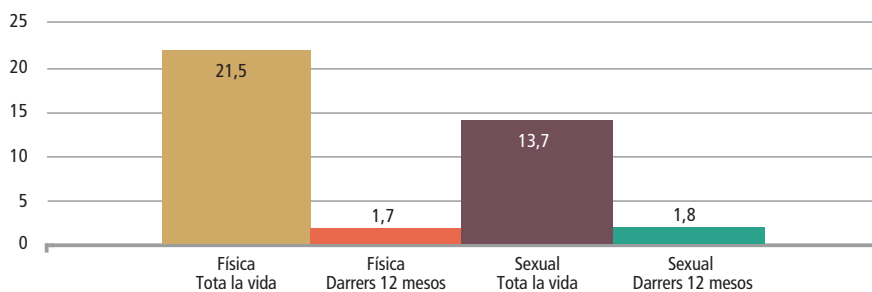
Aquestes dades novament posen en relleu el problema i mostren la virulència amb què aquest fenomen afecta les dones més joves que, en el futur, i atesa la llarga trajectòria vital que tenen per davant, pugui anar augmentat progressivament aquest percentual de violència.

4. Dades específiques de violències patides per les dones

Intentarem aprofundir en la violència patida per les dones a partir de les dades destacades pel Ministeri d'Igualtat de les principals conclusions de la Macroenquesta de violència contra la dona de 2019, abans de centrar-nos a saber què succeeix en el grup de dones de més edat.

4.1. Violència física i sexual per part de qualsevol persona agressora

Gràfic 3 | *Violència física i sexual patides per les dones de 16 anys i més*

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Una de cada cinc dones ha patit violència física al llarg de la seva vida, ja sigui per part d'una parella o exparella o de persones amb qui no ha tingut relació de parella. Aquest percentatge es redueix a poc més del 10%, és a dir, una de cada deu dones, quan parlem de violència de tipus sexual. Amb tot i això, si ho traduïssim en valors absoluts, parlariem de prop de 4 milions i mig de dones a Espanya i més de 2.800.000 en el segon cas. Així mateix, la incidència dels casos és prou significativa si parlem del què ha succeït en el darrer any, en què poc menys del 2% de les dones ha patit algun d'aquests tipus de violència i en què destaca que la violència sexual supera, fins i tot, la física.

4.2. Violència sexual fora de l'àmbit de la parella

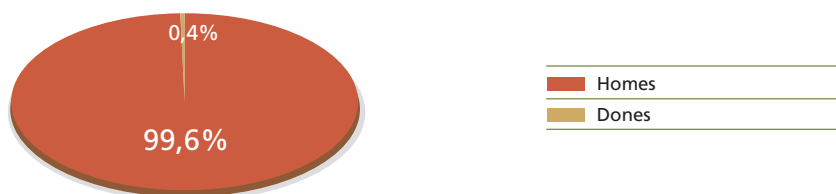
La violència sexual és un dels tipus de violència més greus que poden patir les dones, per les repercussions personals i, fins i tot, socials que pot comportar. En el 99,6% dels casos, l'agressor sexual és un home.

És un tipus de violència que, més encara que d'altres tipus, és particularment ocultada per l'estigma que pot recaure sobre la víctima si denuncia els fets i els dona a conèixer. Per no parlar de les dobles victimitzacions a què són sotmeses algunes dones que han denunciat els seus casos i els mateixos agressors o els mitjans de comunicació revelen els

noms o les dades personals de la víctima o fins i tot difonen gravacions dels fets. Així mateix, moltes vegades els judicis penals, molt garantistes amb els drets dels «presumptes» agressors, sotmeten les víctimes no només a situacions en què han de viure les agressions masculines, sinó que de vegades els interrogatoris semblen qüestionar la seguretat dels fets i la responsabilitat dels agressors o, si més no, fets sense una adequada sensibilitat. Probablement s'haurien d'implementar o augmentar els cursos de formació adreçats als jutges i fiscals que treballin en aquest camp, amb la finalitat de ser més empàtics amb les víctimes d'aquests tipus de delictes.

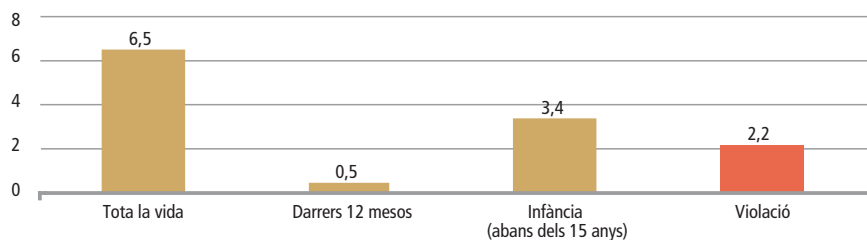
Aquesta ocultació ens pot dur a pensar que hi ha un important subregistre i que són moltes més les dones afectades, particularment aquelles que menys han pogut verbalitzar i denunciar els fets viscuts.

Gràfic 4 | Perfil dels agressors sexuals fora de la parella, per sexe (%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Gràfic 5 | Violència sexual fora de l'àmbit de la parella (%)

Font: Macroenquesta violència contra la dona (2019)

Les dades percentuals anteriors, posen en relleu la importància que presenta el fenomen de la violència sexual patida per les dones fora de l'àmbit de la parella. I no només resulta impactant que el 6,5% de les dones residents a Espanya hagin patit algun tipus de violència sexual, sinó que un 50% de les dones que han patit aquesta violència, l'hagi patida durant la seva infància (abans del 15 anys), en un moment de gran indefensió

i poca maduresa per afrontar una situació tan traumàtica que, tanmateix, no s'hauria de produir en cap moment de la vida de les dones. I, finalment, la violació, que suposa la consumació d'una pràctica sexual completa contra la voluntat de la dona i que afectaria, ni més ni menys a un mínim d'1 de cada 50 dones. Uns valors que, particularment, em semblen molt alts.

Amb tot i això, el que es deriva de la Macroenquesta és que la violència sexual, malgrat aquestes xifres tan elevades, és una situació que roman oculta. Així ho demostra el fet que només un 8% de les dones que han patit violència sexual fora de l'àmbit de la parella ha denunciat aquesta agressió a la policia, la Guàrdia Civil o al Jutjat. I si a més es consideren les denúncies realitzades per altres persones o institucions, aquest percentatge, pujaria només fins a l'11,1%.

Gràfic 6 | *Percentatge de dones que han denunciat violència sexual fora de l'àmbit de la parella*

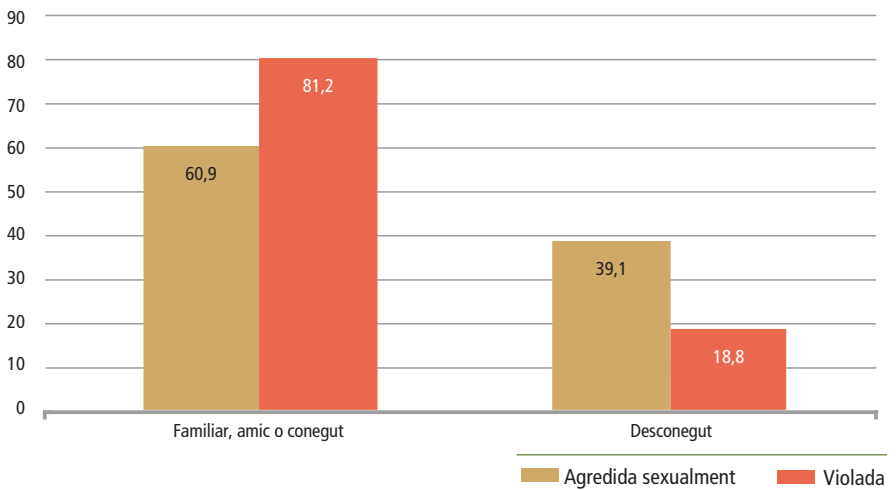
Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Els motius que portaren a no denunciar la violència sexual patida reflecteixen els sentiments de vergonya, la voluntat d'amagar-ho i la por i la indefensió viscudes per aquestes dones. Així, les dones que havien patit una violació indiquen, com a motiu per no denunciar els fets, en més del 40% dels casos perquè eren menors quan es produïren i que no volien que ningú ho sabés per vergonya. Així mateix, una de cada tres dones pensaren que no les creurien i 1 de cada 4 ho justifiquen en el fet que eren altres èpoques i que no se'ls haurien pres seriosament, així com la por a l'agressor i a les represàlies si ho contaven i, fins i tot, prop d'1 de cada 5 pensava que la violació podia haver estat culpa seva malgrat que, evidentment, l'única persona responsable és la persona agressora.

No ens ha d'estranyar que, la violència sexual patida i la repressió dels fets, tinguin efectes devastadors en moltes de les dones violentades, la qual cosa fa que en un percentatge molt elevat de casos (30-40%) hagin tingut pensaments suïcides al llarg de les seves vides.

Pel que fa al vincle existent amb l'agressor, en els casos de violència sexual fora de la parella, destaca que els agressors són majoritàriament coneguts per les víctimes, fonamentalment persones conegudes i considerades abans dels fets com amigues i, en menor mesura, per membres de la mateixa família.

Gràfic 7 | Vincles amb l'agressor de dones que han denunciat violència sexual o violació fora de l'àmbit de la parella (%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Set de cada deu agressions sexuals fora de la parella són comeses per persones conegudes per les víctimes (49% per amics i coneguts i 22% per familiars) i, en els casos de violació, menys d'1 de cada 5 la comet una persona desconeguda.

Aquesta relació familiar o preexistent pot explicar les elevades taxes que presenten alguns dels motius per no denunciar (por a les represàlies, incredulitat de l'entorn davant la denúncia, vergonya...).

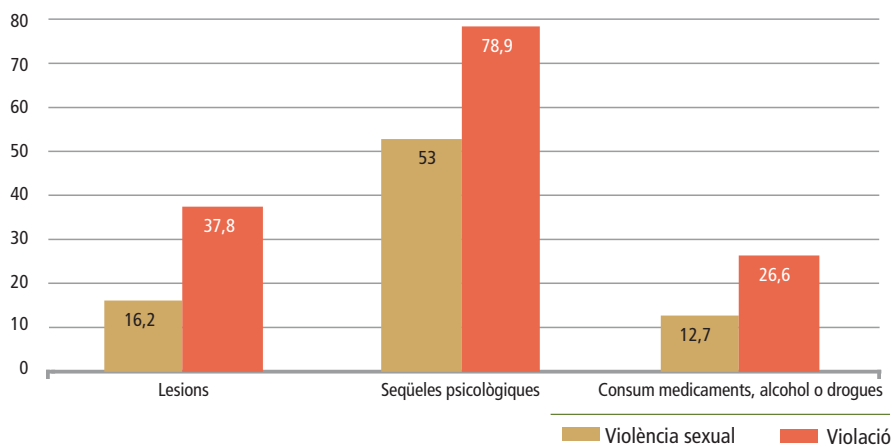
Un altre factor destaca en els episodis de violència sexual fora de la parella: no només es tracta de fets aïllats, sinó que gairebé la meitat de les dones agredides, conta que ha patit violència sexual en més d'una ocasió.

Quant a la manera en què s'han produït aquestes agressions sexuals fora de l'àmbit de la parella, acabarem dient que més del 10% d'aquestes agressions, han estat dutes a terme per més d'una persona simultàniament i que els llocs més habituals on s'ha comès aquest fet són una casa (ja sigui de la dona agredida, la de l'agressor o d'un altre,

44%), en zones obertes (carrers, parcs, boscs...32%) o establiments d'oci (discoteques, pubs, bars...17,8%).

Les conseqüències de la violència sexual fora de la parella que pateixen les dones són, en molts casos, devastadores. Les seqüeles són molt més importants en els casos de violació, però també afecten, i molt, les dones que han patit altres tipus de violència sexual. Tant és així, que un nombre significatiu de dones entrevistades amb discapacitat, que han patit violència sexual, diuen que la mateixa discapacitat és conseqüència de l'episodi de violència patit. Nogensmenys, un nombre significatiu de lesions físiques, problemes d'índole psicològic o consums significatius de medicaments, alcohol o drogues són circumstàncies que s'aprecien en una xifra significativa de dones que han patit violència sexual fora de la parella (vegeu-ne la taula annexa).

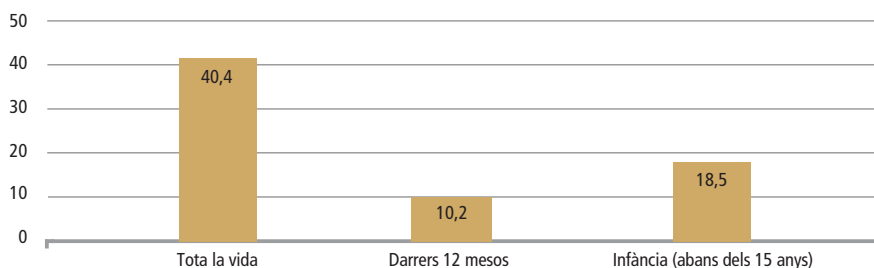
Gràfic 8 | *Conseqüències de la violència sexual i violació fora de l'àmbit de la parella (%)*

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

4.3. L'assetjament sexual

És un tipus de comportament amb connotació sexual, no desitjat per la dona i que pot consistir entre d'altres a rebre mirades insistents o lascives, contacte físic no desitjat, exhibicionisme, tramesa d'imatges de contingut sexual explícit, que condueixen la dona a sentir-se ofesa, intimidada, humiliada o a considerar que han atemptat contra la seva llibertat, en aquest sentit.

Gràfic 9 | *Assetjament sexual fora de l'àmbit de la parella (%)*

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Destacaríem en aquest apartat, no només el gran nombre de dones afectades (4 de cada 10), sinó el fet que 3 de cada 4 dones afirmen que les han assetjades en més d'una ocasió. És, per tant, evident que es tracta d'un fenomen que experimenten amb massa freqüència les dones i que, a més, l'han patit com a mínim d'1 de cada 10 dones durant els 12 mesos anteriors al moment de l'enquesta.

Un altre factor que destaca, és l'elevada xifra de dones que l'han patit durant la seva infància (abans dels 15 anys) amb xifres properes al 20%, tot i que, gràcies als nous mitjans telemàtics i al de cada cop més precoç accés a les xarxes socials i als mòbils multi-mèdia personals, alguns d'aquest tipus de comportaments han esdevinguts senzills en el mètode i immediats en el temps, amb la certa protecció o falsa idea d'impunitat que atorga no compartir el mateix espai físic gràcies a l'ús de tecnologia d'intermediació.

L'assetjament sexual no afecta per igual les dones, sinó que el factor edat és important. Així, molt més de la meitat de les dones d'entre 16 i 24 anys (60,5%) ha patit aquest tipus de comportaments.

Tant en el cas de violències sexuals, com els casos d'assetjament sexual, l'agressor és fonamentalment masculí, i arriba a superar el 98% dels casos en aquest darrer tipus de violència. El perfil de l'agressor-assetjador és majoritàriament el d'un desconegut (74%), seguit a gran distància per un amic o conegut (34,6%) o, també, en gairebé 1 de cada 5 casos, una persona del treball. Es tracta d'una pregunta que admet múltiples respostes i, per això, el total no suma el 100%.

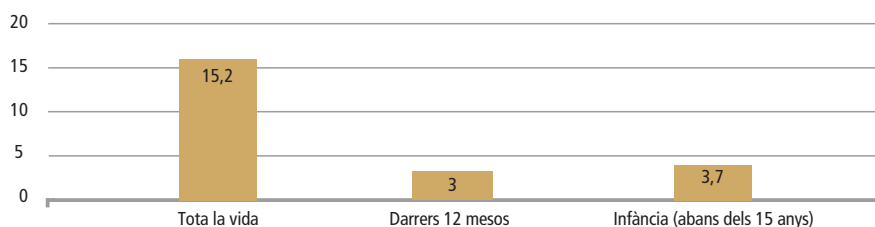
4.4. L'assetjament reiterat o 'stalking'

L'assetjament reiterat o el terme anglosaxó *stalking* es refereix a una sèrie de comportaments reiterats de tipus ofensiu o amenaçadors que han causat a la víctima por, an-

sietat o angoixa. Aquests comportaments, segons el mateix qüestionari, inclou distints tipus de comportaments: rebre missatges, cridades de telèfon, correus electrònics, cartes o regals no desitjats; rebre cridades obscenes, molestes, amenaçadores o silencioses; conductes de vigilància com esperar-la a la sortida del treball, escola o treball o voltar prop del domicili; seguir-la pel carrer o espiar-la; danys a les propietats, a les seves mascotes o a les persones que aprecia; comentaris inapropiats sobre la dona assetjada per Internet o per les xarxes socials o, finalment, la publicació d'imatges o informació sensible i molt personal en llocs públics, on ha transmès aquesta informació per la web.

Aquesta conducta inclou tant parelles i exparelles com altres persones amb qui no hauria tingut vincle sentimental.

Gràfic 10 | *Assetjament reiterat ('stalking') patit per la dona, independentment de la relació amb la persona assetjadora (%)*

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

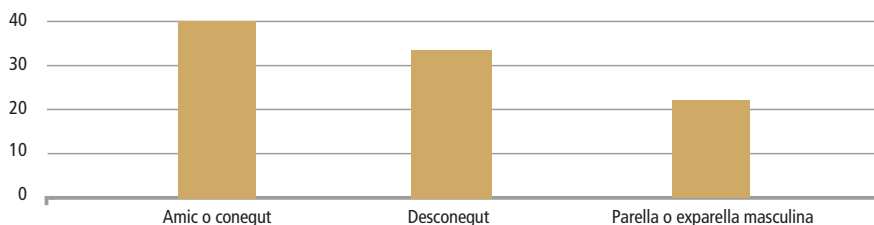
Les xifres, tot i ser més baixes que en altres tipus d'agressions o conductes patides per les dones, no deixen de ser importants, i afecten el 15,2% de les dones enquestades.

Un factor que agreuja aquesta situació és que l'assetjament reiterat té un component general de forta repetició temporal, la qual cosa sotmet a una gran pressió i tensió les dones que el pateixen. Una dada que reflecteix aquest fet és que els 60% de les dones que han patit *stalking*, experimentava aquest conducta amb una freqüència diària o setmanal.

Gràfic 11 | *Assetjament reiterat ('stalking') perfil principal de la persona assetjadora (%)*

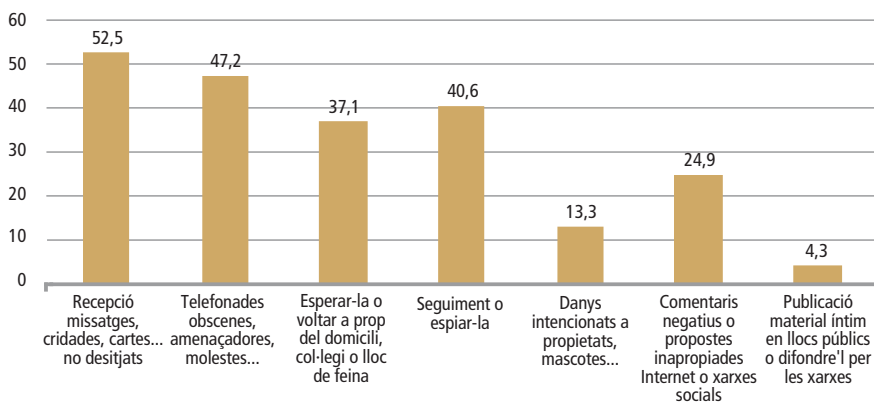
Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

A diferència d'altres tipus de violència contra les dones, a l'anomenat *stalking* trobem un pes prou important de dones (12,1%) que exerceixen aquest tipus de violència contra altres dones, tot i que, evidentment, el percentatge principal correspon, com és habitual als homes (prop del 88%).

La resposta múltiple que intenta establir la tipologia dels agressors, indiquen com a principals tipus d'agressors els amics o coneguts i els desconeguts, superant en ambdós casos 1 de cada 3 casos d'assetjament reiterat. Així mateix, és un tipus de conducta molt freqüent entre les parelles o exparelles masculines, amb 1 de cada 5 casos declarats en l'enquesta.

Finalment, us oferim una taula amb els percentatges per la tipologia de l'assetjament reiterat sofert per les dones que han patit *stalking*.

Gràfic 12 | Distribució percentual de la tipologia de l'assetjament reiterat ('stalking') declarat per les dones que han patit aquest tipus de violència

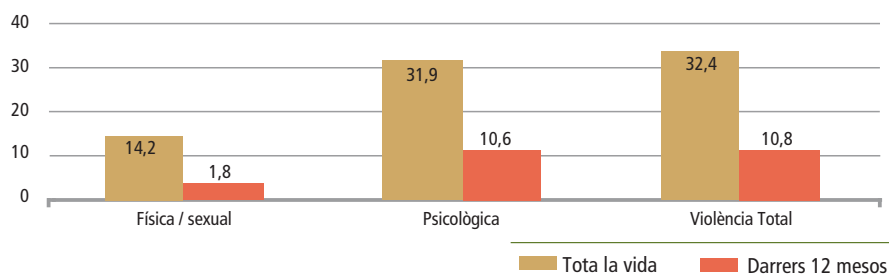
*Respostes múltiples. Mostren la freqüència general del tipus d'assetjament reiterat. No sumen 100

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

4.5. Violència en la parella

La violència en la parella és un tipus de violència especialment cruel, ja que prové d'aquella persona amb la qual s'havia establert o es manté un vincle sentimental, que hauria de comportar relacionar-se en un marc d'afecte, respecte i protecció. Però, res més lluny de la realitat. En molts casos, les relacions de parella es deterioren i es produeixen, tant per part de les parelles actuals com de parelles anteriors que no volen admetre l'acabament de la relació i la llibertat de les dones per seguir lliurement les seves trajectòries personals, maltractaments de distinta tipologia que poden acabar, en casos extrems, en feminicidis, que analitzarem en el darrer capítol de l'article.

Gràfic 13 | Violència per tipus en la parella actual o parelles passades

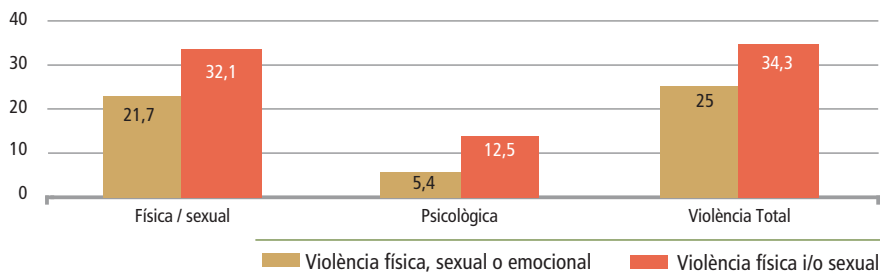
Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Les dades no poden ser més explícites: un terç de totes les dones manifesta haver patit violència de qualsevol tipologia per part de les seves parelles. Un percentatge molt similar assoleix la violència psicològica que, evidentment, acompanya sempre qualsevol tipus de violència física o sexual patida.

Així mateix, més del 10% de les dones enquestades (14,2%), afirma haver patit violència física o sexual per part de les seves parelles o exparelles, a més, va patir violència física o sexual (o dels dos tipus).

Segons càlculs de l'Enquesta de 2019 de violència contra la dona, prop de 2.000.000 de dones han denunciat directament o han cercat ajuda en serveis formals (sanitaris, socials...), però una xifra molt més alta, establerta en més de 3.000.000 de dones, no hauria ni denunciat ni acudit a cap servei d'ajuda després de patir un episodi de violència.

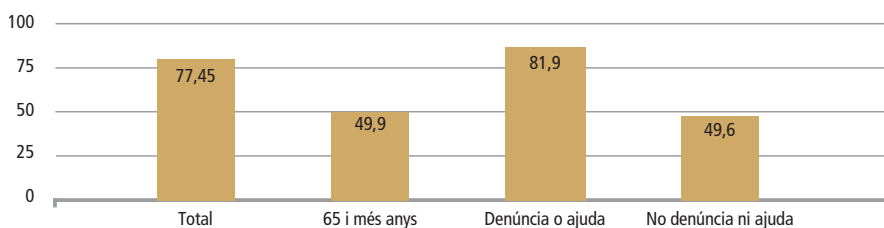
Gràfic 14 | Comparació del percentatge d'episodis de violències segons si la persona agressora és parella actual o exparella, per tipus de violència

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Les dades recollides a l'enquesta de denúncies per violència de gènere, davant dels jutjats o la policia, ja sigui directament per la dona o per una altra persona o institució, ens permet arribar a una conclusió molt clara: les denúncies són molt més freqüents contra parelles anteriors que contra les parelles actuals. Aquesta situació és d'altra banda lògica, ja que explica els motius pels quals les dones havien romput la relació anterior (o intentat rompre aquesta relació), en tractar-se de parelles, majoritàriament homes, violents i maltractadors.

Gràfic 15 | Ruptura de la relació per violència de la parella segons si han denunciat o han cercat ajuda o no (%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Com és lògic, la violència en la parella, ja sigui física, sexual o emocional, determina la ruptura amb les parelles anteriors. No obstant això, encara hi ha 1 de cada 4 dones, aproximadament, que no han romput la relació malgrat els episodis violents.

Les dones que han romput la relació amb una major proporció són aquelles que han denunciat els fets o que cercaren ajuda (més del 80%), per només un 50% d'aquelles

que no denunciaren ni cercaren ajuda. Aquesta diferència és lògica, d'altra banda, ja que quan una dona decideix denunciar els fets o cercar ajuda, és perquè ha arribat al convenciment que la situació és insostenible. I sigui perquè íntimament ja s'havia arribat a aquesta convicció o perquè les ajudes formals l'han aconsellada en aquest sentit, hi ha una relació directa entre denúncia o recerca d'ajuda formal i l'acabament de relacions violentes.

Ja en parlàrem a l'epígraf de violència sexual, però un important percentatge de dones que han patit violència han experimentat distints tipus de problemes físics i psicològics a conseqüència de la violència rebuda i que, en determinats casos, han determinat l'ús (o l'abús) de medicaments, alcohol o altres tipus de drogues com a via per afrontar el que havien sofert.

Gairebé la meitat de les dones que han patit violència física o sexual, han patit algun tipus de lesió i el 70% de les dones que han patit qualsevol tipus de violència per part d'alguna parella o exparella ha presentat seqüeles psicològiques. Així mateix, els percentatges de consum d'algun tipus de substància, arriben aproximadament al 25% (1 de cada 4 dones) en el cas de violència física, sexual o emocional i 33% (1 de cada 3 dones) en el cas de violència física o sexual

Per acabar amb el tema de la violència en la parella, esmentarem un grup dels potser oblidats en bona mesura, quan parlem de violència contra les dones i és, precisament els fills menors de la dona agredida.

Prop del 90% de les dones que han patit violència emocional, física o sexual afirmen que els fills menors presenciaren o sentiren els episodis de violència i que, més de la meitat d'aquests infants patiren alguns tipus de violència infringida per la parella violenta.

Per tant, ens trobem davant d'un col·lectiu molt nombrós que pateix en silenci i és molt vulnerable i que convé visibilitzar: els fills menors de les dones que han patit o pateixen violència. Els càlculs de l'Enquesta no poden ser més esgarrifosos i xifren en prop d'1.700.000 els menors que viuen en una llar en què la dona pateix algun tipus de violència i més de 250.000 els que viuen en llars en què la dona pateix violència física o sexual.

5. La violència en el grup de dones de 65 i més anys

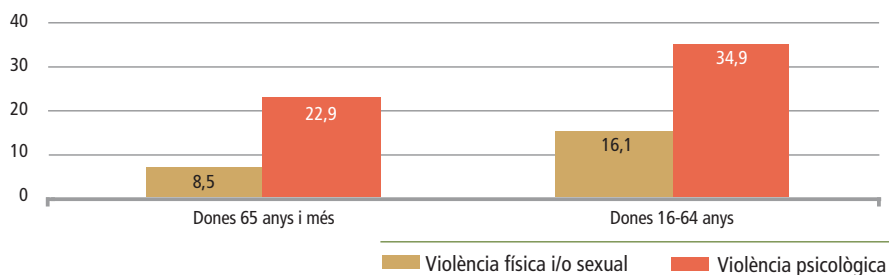
El grup de 65 i més anys rep una especial atenció i s'inclou en el grup de dones especialment vulnerables enfront de la violència. Altres col·lectius també considerats especialment vulnerables són el de dones joves (16-24 anys), les dones nascudes a l'estranger i, finalment, les dones amb un grau de discapacitat igual o superior al 33%.

5.1. Violència en la parella

5.1.1. Prevalença de la violència en la parella

Les dones de 65 anys i més tenen una prevalença de violència en la parella inferior a les de 16-64 anys. Així, mentre que un 16% de les dones de 65 i més anys manifesta haver patit violència psicològica, aquest percentatge s'eleva fins a prop del 35% si considerem el grup de dones d'entre 16 i els 64 anys. Idèntic patró trobem si parlem de violència física o sexual, que han patit menys del 10% de les dones de més de 65 i més anys (8,5%), mentre que la proporció arriba gairebé a 1 de 4 dues dones (22,9%) entre les dones d'edats inferiors.

Gràfic 16 | *Prevalença de la violència d'alguna parella al llarg de la vida de la dona entrevistada. Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)*

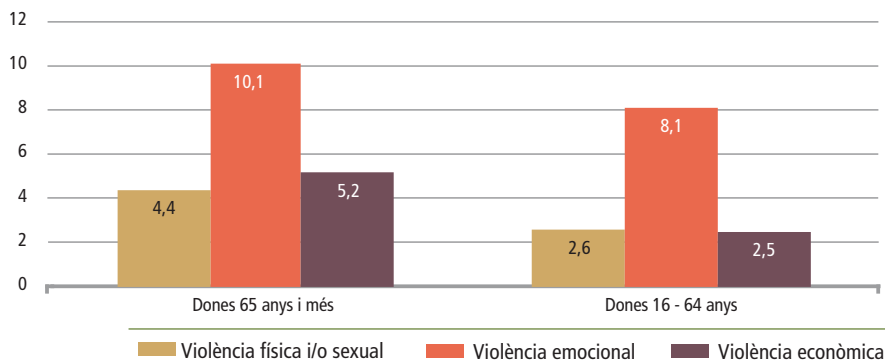
Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Les dades de violència patida per les dones de 65 i més anys són inferiors a les de les dones del grup més jove, ja que registren una prevalença inferior de violència de parelles anteriors i, per això, el còmput global de violència patida presenta unes xifres més baixes.

No obstant això, i quan s'investiga la violència exercida per les parelles actuals, les dones de 65 i més anys presenten una prevalença de violència superior que les dones d'una edat inferior. Dit d'una altra manera, les dones grans experimenten taxes més elevades de violència de les parelles presents que altres grups més joves.

Si es duen a terme comparacions del que ha succeït, quant al maltractament de parelles, en els darrers 4 anys o en els darrers 12 mesos, s'obtenen unes diferències més importants entre les dones de més edat i les més joves, sobretot quan s'analitzen les relacions passades, ja que en el cas de les dones de més edat les relacions hauran acabat anys enrere, ja sigui per separació, ja sigui per defunció de la parella.

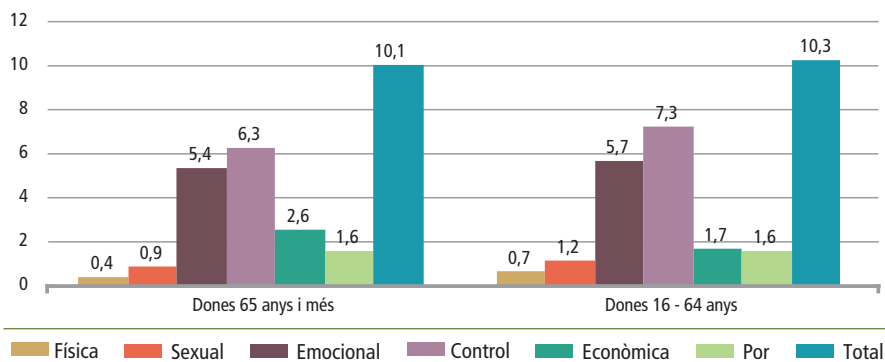
Gràfic 17 | Prevalença de la violència de la parella actual de la dona entrevistada. Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)

Font: Macroenquesta violència contra la dona (2019)

Quan es valora el que ha succeït amb les parelles actuals en els darrers 12 mesos, no hi ha diferències significatives per edat de la dona, que afectaria 1 de cada 10 dones de l'Estat espanyol. En tot cas, podríem entreveure un major control patit per les dones del col·lectiu més jove i una mica més de violència econòmica en el grup de més edat (format en ocasions per dones que mai no han cotitzat i, per tant, amb unes percepcions menors i no contributives).

Gràfic 18 | Prevalença de la violència de la parella actual per tipus de violència. Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys en els darrers 12 mesos(%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

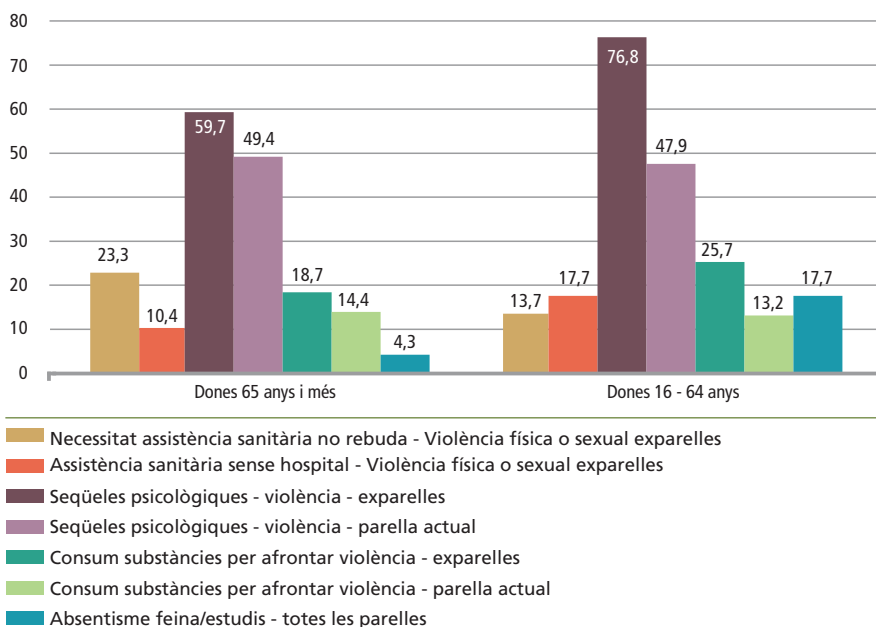
5.1.2. Conseqüències físiques, psíquiques i laborals i consum de substàncies derivades de la violència en la parella en el grup de 65 i més anys

L'enquesta de violència apunta que no hi ha diferències significatives entre les dones de 65 i més anys i la resta en relació amb la prevalença de lesions a conseqüència de violència física o sexual.

L'assistència sanitària de parelles actuals presenta uns valors tan baixos, que només comentem les dades derivades de les violències causades per parelles anteriors.

Les dones de 65 i més anys que patiren violència física o sexual d'una parella anterior, es manifesten en major mesura que les de 16 a 64 anys que no reberen assistència sanitària després de l'episodi, però que l'havien hagut de menester, amb uns percentatges respectius del 23,3% i 13,7% i, com sembla lògic, declaren un menor percentatge d'assistència sanitària sense hospitalització (10,4% i 17,7%, respectivament).

Gràfic 19 | *Conseqüències de la violència de la parella actual o d'anteriors. Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)*

Pel que fa a les conseqüències psicològiques patides per les dones derivades dels episodis de violència física, sexual, emocional o por patits segons l'edat, ens mostra unes xifres similars per grup d'edat si la persona violenta maltractadora és la parella actual (49,4%, en dones de 65 anys i més i 47,9%, en el grup de 16-64 anys), mentre que quan parlem de parelles anteriors, la xifra és més alta entre les dones de 16-64 anys (76,8%) que entre les dones de 65 i més anys (59,7%).

Si parlem del consum de medicaments, alcohol o drogues amb la finalitat d'afrontar els episodis de violència de qualsevol índole (física, sexual, emocional o por), entorn del 17% de les dones de més de 65 anys i més del 25% de les dones de 16 a 64 anys% que els han patit amb parelles anteriors o les pateixen amb la parella actual han pres alguna d'aquestes substàncies. Les diferències que trobem entre les dones per grup d'edat és conseqüència de les majors taxes de consum d'aquestes substàncies per les situacions de violència viscudes amb parelles anteriors, ja que el consum per violència de parelles actuals és molt similar, del 14,4% per a les dones de 65 i més i de 13,2% per a les dones del grup d'edat inferior.

Si investiguem si les dones que patiren violència de qualsevol índole per qualsevol parella (actual i anteriors) que les impossibilità durant un temps per poder anar al lloc de treball o estudi, trobem diferències significatives d'altra banda esperables. Així, mentre que només el 4,3% de dones més grans de 65 anys no pogueren temporalment anar a treballar o prosseguir els estudis, aquest percentatge arriba fins al 17,7% dels casos, però cal tenir present que aquestes diferències són degudes, en bona mesura, al fet que un percentatge molt més alt de dones del grup de més edat, no treballaven ni estudiaven en el moment de patir la violència que les dones més joves. Però en tot cas, resulta significatiu fins a quin punt la violència que pateixen les dones, siguin en major o menor percentatge, afecta qualsevol aspecte de la seva vida i, en aquest cas, realitzar amb normalitat les seves tasques laborals o seguir el seu itinerari formatiu.

5.1.3. Denúncia, cerca d'ajuda formal i informal a conseqüència de la violència en parella

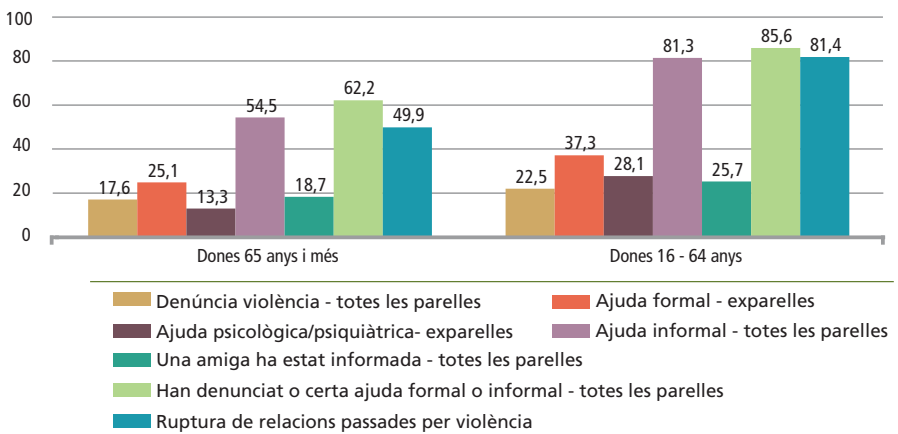
El primer aspecte que cal indicar és que només el 17,6% de les dones de 65 i més anys que han patit algun tipus de violència per part de qualsevol parella ha denunciat els fets a la policia o als jutjats, enfront del 22,5% de les dones d'entre 16 i 64 anys que sí que ho ha fet. En tot cas, crec que tothom pot valorar com a molt minsos ambdós percentatges i que cal incentivar, en tot cas, tant la denúncia com la recerca d'ajuda en els circuits formals i informals com la millor via per poder deixar una relació tòxica i iniciar una trajectòria vital lliure de violència.

Una característica de les dones de més edat que han patit violència física, sexual o emocional per part d'alguna exparella és que han acudit a serveis formals d'ajuda (25,1%)

en menor mesura que les dones de 16-64 anys (37,3%). Sembla que aquesta diferència percentual és conseqüència d'una menor freqüentació a recursos de tipus psicològic i psiquiàtric (13,3% de les dones de 65 i més hi acudiren), als quals sí que accediren en major mesura les dones de menor edat (28,1%). Aquestes diferències són rellevants pel que fa a violència de parelles anteriors, però no pel que fa a les parelles actuals, en què, fins i tot, el percentatge de dones de 65 i més anys que han cercat ajuda formal és un poc superior (18,2%), al de dones d'entre 16 i 64 anys (15,3%).

Gràfic 20 | Denúncia de la violència i recerca d'ajuda formal i informal. Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Però no és només que les dones d'edat més avançada que han patit aquestes violències no acudeixen als serveis formals d'ajuda més que en un petit percentatge de casos, el mateix succeeix quan s'investiga sobre si han contactat a les persones del seu entorn aquestes violències patides. Així, mentre que el 81,3% de les dones de 16 a 64 anys que han patit violències físiques, sexuals o emocionals ho ha explicat a les persones properes del seu entorn, aquest percentatge baixa considerablement, fins al 54,5% en el cas de les dones de 65 i més anys. La figura de l'entorn a qui totes les dones han contactat en major mesura les violències patides són les amigues, però mentre que el 56,1% de dones de 16 a 64 anys que han patit violència ho ha explicat a una amiga, aquest percentatge es redueix a només un 20,9% en el cas de dones de 65 i més anys. Els grups de suport informal que han cercat les dones de 65 i més anys que han patit violència per pes percentual, després de les amigues, ha estat una germana (19,9%), la mare (14,4%) i un altre membre femení de la família (12,2%). En canvi, les dones del grup d'entre 16 i 64 anys, després de les amigues, han contactat la violència de parella que

patien a la mare (40,1%), una germana (26,4%), el pare (20,8%), un germà (15,2%) o un amic (14,9%). Com podem veure, hi ha una gran diferència quant al distint tipus de persones de l'entorn a qui han comunicat la violència patida i els percentatges amb què ho han fet.

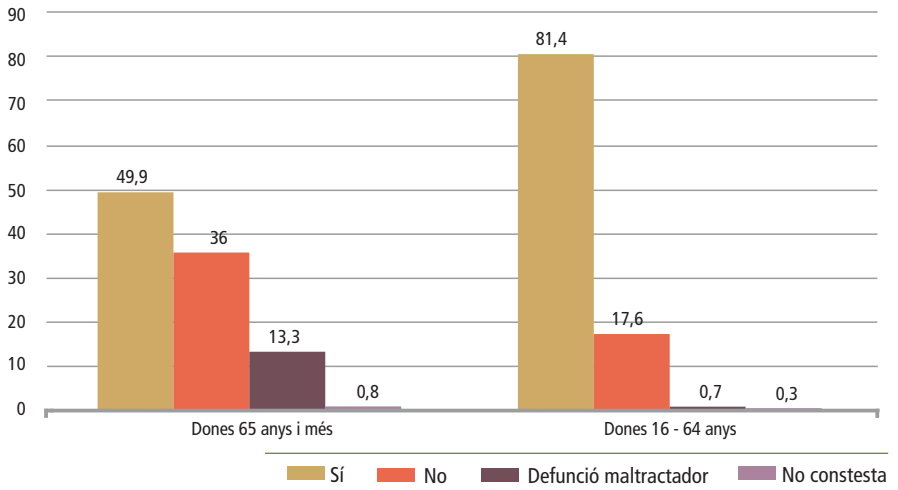
En definitiva, podem concloure que les dones d'edats més avançades tendeixen a ocultar, a no revelar, les violències patides en una proporció més alta que dones d'altres grups d'edat, amb les importants repercussions que això pot tenir en l'estat psíquic i emocional de les afectades i, per això, presenten probablement taxes més elevades de violència per part de les parelles actuals. Intentarem cercar algunes possibles explicacions en l'apartat següent que dedicarem a la ruptura de les parelles per causa de la violència.

5.1.4. Ruptura de la relació a conseqüència de la violència de la parella per edat de la dona

Les situacions destacades anteriorment (menor proporció de denúncies i de recerca d'ajuda formal i informal), probablement tingui, almenys en part l'explicació en l'educació i els valors interioritzats que responien a una societat patriarcal i androcèntrica en què les dones tenien un paper accessori i totalment subordinat a les figures de poder masculines (pare, espòs...) i, per tant, han patit amb resignació allò que se'ls havia dit que era el seu paper. Fins i tot, en les dones de més edat, podria influir el paper de la religió, amb la creença del caràcter sacramental i indissoluble del matrimoni, que implicava que les dones havien d'afrontar amb resignació i sacrifici les circumstàncies d'aquesta relació durant tota la vida del cònjuge. Val a dir que dècades enrere i fins al final del franquisme i l'entrada dins del període constitucional, amb les importants legislacions que regularen el divorci, les pressions socials actuaven en aquest mateix sentit, donant al matrimoni un caràcter de relació necessàriament permanent que, provocaven en molts casos, uns llargs períodes de convivència en què les parelles i, sobretot, les dones havien de suportar unes vides molt difícils. Altres factors que també poden influir-hi són altres, com ara la dependència econòmica, ja que entre les parelles de més edat, molt freqüentment només era el marit el que treballava i aquesta circumstància dificultava enormement que una dona decidís rompre una relació, en no disposar de recursos inicials per emprendre una nova etapa.

El resultat, en tot cas, d'aquesta ocultació de la violència patida per les dones de 65 i més anys, que no han cercat suport ni formal ni del seu entorn, a banda de les pressions socials i personals, han determinat que les ruptures amb les parelles passades amb què havien patit episodis de violència, hagin estat molt més dificultoses i reduïdes. Així, les dones de més edat han estat capaces de deixar la relació en molt menor mesura (49,9%) que les dones dels grups d'edat inferior (81,4%).

Gràfic 21 | *Ruptura de la relació de parelles anteriors per violència. Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)*

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Fins i tot, un percentatge prou significatiu, que arriba al 13,3% de les dones de 65 i més anys, afirma que la relació violenta va acabar amb la defunció de la parella. Les dades de dissolució de parella per aquesta causa, com és lògic, és molt més baix entre les dones de 16-64 anys, en què només suposen un 0,7%.

Dit en altres paraules, només una de cada dues dones grans havia estat capaç de rompre activament una relació amb una parella anterior, per la situació de violència patida i, fins i tot, un percentatge significatiu, superior a 1 de cada 10 dones, va patir aquesta violència fins a la mort de la parella. Aquests percentatges, per tant, indiquen que hi ha una xifra de dones molt significativa que pateix aquesta situació i que moltes la patiran fins que el maltractador mori. De fet, hem de desterrar la imatge, si algú així la té formada, que els maltractadors només són homes joves; el maltractadors es troben en tots els grups d'edat, des dels més joves fins als més grans. I en alguns casos, aquesta conducta s'ha estès i s'ha exercit al llarg de tota la vida, afectant totes les parelles que hagin pogut tenir i totes les dones amb qui hagin pogut tenir contacte.

5.2. Violència física fora de la parella patida per les dones de 65 i més anys

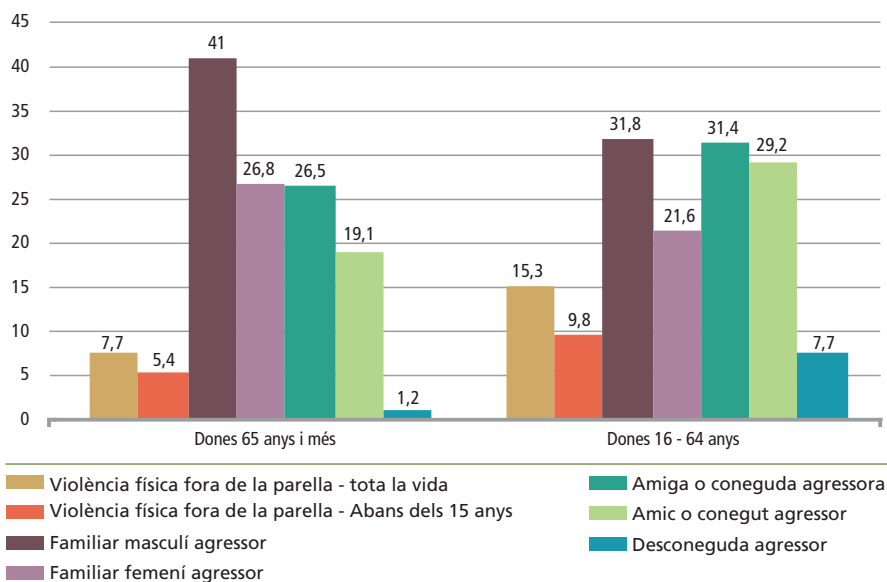
Si fins ara hem intentat esbrinar alguns dels elements més destacables de la violència de parella patida per les dones de 65 i més anys en comparació a les dels grups

d'edat més joves, ara parlarem de la violència física patida fora de l'àmbit de la parella.

Podem afirmar, d'acord amb les dades de l'Enquesta, que les dones de 65 i més anys han patit durant la seva vida violència física fora de la parella amb menor proporció (7,7%), que les dones entre els 16 i els 64 anys (15,3%). Podem afirmar que com més jove és el grup de dones analitzat, més elevada és la taxa de violència física patida. Així, prop d'una de cada 4 dones d'entre 16 i 17 anys (23,8%) ha patit violència física, mentre que la xifra se situaria entorn d'1 de cada 4 (21,3%) en el grup de 18-24, per mantenir-se en una situació relativament estable, però a la baixa des del 17,2% de violència física patida en el grup de 25-24 anys fins a 11,7% del grup de 55-64 anys.

Aquests percentatges entre les dones de més edat no és només més baix en el període més proper de l'entrevista (0,8% durant els 4 anys previs, enfront d'un 3,2% de les dones d'entre 16 i 64 anys), sinó també durant la infància, considerada abans dels 15 anys d'edat, en què mentre que un 5,4% de les dones de 65 i més anys declaren haver patit violència, aquest percentatge puja fins al 9,8%, gairebé el doble, en el cas de dones d'entre 16 i 64 anys.

Gràfic 22 | Violència física fora de l'àmbit de la parella.
Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)

Pel que fa a les persones agressores, les dones de 65 i més anys indiquen com a principals persones agressores membres de la família masculins (41%) i femenins (26,8%) i amigues o conegudes (26,5%); mentre que les dones d'entre 16 o 64 anys mostren una menor violència rebuda a l'entorn familiar (membre masculí (31,8%) i femení (21,6%) i un increment de la violència exercida per persones amigues o conegudes (femenines, 31,4% i masculines, 29,2%). Així mateix també crida l'atenció el 7,7% de violència física patida per les dones del grup més jove, per part de persones desconegudes de sexe femení, que és molt més elevat que en el grup de més edat.

En tot cas, destaca en aquest epígraf el paper que tenen les dones com a maltractadores, independentment de la relació amb la dona objecte de violència.

5.3. Violència sexual fora de l'àmbit de la parella: dones de 65 i més anys

5.3.1. Dades generals de la violència sexual fora de l'àmbit de la parella: les dones de 65 i més anys en relació amb les de menor edat

La macroenquesta de 2019 posa en relleu que les dones de 65 i més anys han patit violència sexual fora de la parella al llarg de la seva vida en menor proporció que les dones de 16 a 64 anys, amb uns percentatges del 2,8% i 7,7% respectivament. I el mateix succeeix en el període de la infància (abans dels 15 anys), en què els percentatges de violència patida per les dones del grup dels 16 als 64 anys gairebé duplica (3,9%), el de les dones de 65 i més anys.

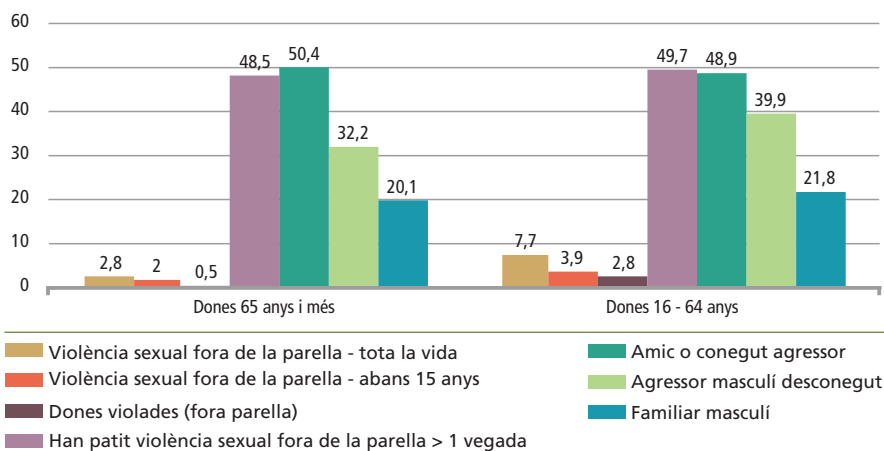
El grup desagregat que presenta una prevalença més alta de violència sexual fora de la parella és el grup de 18-24 anys, en què més d'1 de cada 10 dones ha patit aquest tipus de violència (11,5%), seguit per les dones de 16-17 anys (9,3%) i el grup de dones entre 25-44 anys (8%, aproximadament).

Quant a les violacions fora de la relació de parella, les diferències encara són més paleses, ja que són 5,6 vegades superiors entre les dones de 16-64 anys que entre les dones de més de 65 anys. Mentre que 1 de cada 200 dones de 65 i més anys declara haver estat violada, aquest percentatge puja fins a prop del 3% (2,8%) en els cas de les dones d'entre 16 i 64 anys.

Quant a la freqüència dels episodis de violència sexual, l'enquesta destaca que no hi ha diferències significatives entre els grups de dones de 65 i més anys i el més jove. Així, podem dir que entorn del 50% de les dones que han patit violència sexual, sigui quina sigui l'edat, n'han patit un únic episodi, mentre que l'altra meitat, ha patit violència sexual fora de la parella en més d'una ocasió. A més a més, les taules de reiteració mostren que moltes de les dones que han patit agressions sexuals repetides han sofert aquesta situació amb molta freqüència temporal, la qual cosa, sens dubte, fa especial-

ment greu els casos detectats d'agressions sexual repetides (més del 40% les patiren un cop o més cada mes i més del 60%, un cop o més l'any). A més, cal tenir present que en molts dels casos de violència sexual i violació, els participants foren 2 o més almenys en una ocasió, amb un 12,4% i un 17,3% dels casos, respectivament. La realització d'activitats grupals, no només aquesta sinó la d'altres comportaments contra les normes, s'explica per diversos factors com la dissolució de la responsabilitat en l'activitat col·lectiva, la necessitat de demostrar als altres membres del grup que són capaços de dur a terme aquell activitat, l'absència de control d'impulsos, la manca d'empatia i molts d'altres que, en qualsevol cas, no serveixen ni per disculpar ni per reduir la responsabilitat individual en aquest tipus de fets.

Gràfic 23 | Violència sexual fora de l'àmbit de la parella.
Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Aquestes xifres ens han de fer reflexionar sobre la importantíssima quantitat de dones que han patit, ja sigui en una o en diverses ocasions, aquest tipus de violència.

5.3.2. Conseqüències físiques, psíquiques i laborals de la violència sexual fora de la parella a la tercera edat i comparació amb les dones de menor edat

Els percentatges de lesions derivades d'aquesta violència sexual no presenta diferències estadísticament significatives, segons l'Enquesta de violència, tot i que sembla un poc més elevada entre les dones de 16 i 64 anys (16,8%) que entre les dones de 65 i més anys (10,9%).

Quant a les conseqüències psicològiques patides per la violència sexual fora de la parella, també és més elevada la taxa entre les dones de 16 i 64 anys (54,9%) que la declarada per les dones de 65 i més anys (37,1%). Les seqüeles psicològiques afecten més del 50% de les dones que han patit violència sexual i prop del 80% de les víctimes de violació. Les seqüeles psicològiques que prevalen més entre les dones que han patit aquest tipus d'agressió hi ha la pèrdua d'autoestima (57,4%, en cas de violació i 30,8%, violència sexual); l'ansietat, fòbies i atacs de pànic (55,9% de les víctimes de violació i 32,5% de violència sexual), depressió (39,8% de les violades i 19,7% de les que ha patit violència sexual), entre molts altres problemes com ara dificultats de concentració, del son i de l'alimentació i les autolesions o pensaments suïcides.

No considera l'enquesta que hi hagi cap diferència significativa pel que fa al consum de substàncies per afrontar aquests episodis en relació amb l'edat de les dones afectades.

Pel que fa a l'absentisme laboral o estudiantil per aquesta causa, presenta un mateix percentatge en els dos grans grups considerats, que assoleix el 10% de les dones que han patit aquesta agressió. Això no obstant, si tenim present que el grup de dones de 65 anys i més que no treballava en aquell moment era molt superior al de dones entre 16 i 64 anys, hem de concloure que les dones de més edat resultaren molt més afectades, quan considerem aquest ítem.

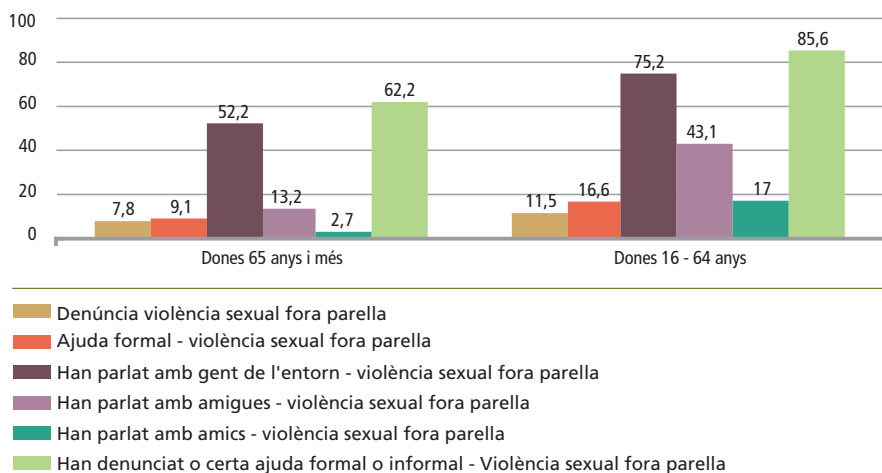
5.3.3. Denúncia i recerca d'ajuda formal i informal a conseqüència de la violència sexual fora de la parella

En cas d'haver patit violència sexual fora de l'àmbit de la parella només un baix percentatge de dones n'han presentat denúncia als jutjats o davant la policia. Així, ho feren el 7,8% de les dones entrevistades de 65 i més anys i l'11,5% de les dones entre 16 i 64 anys. Aquestes xifres posen en relleu que un gran nombre d'agressions no només queden impunes, sinó que ni tan sols apareixen a les estadístiques oficials sobre violència sexual cap a les dones. Aquestes xifres situarien les agressions fins a 9 vegades per damunt de les dades que ens puguin presentar els jutjats o la policia sobre aquest tipus de fets.

Pel que fa a la recerca d'ajuda formal, en cas d'haver patit violència sexual, els percentatges són novament baixos, tot i que superiors entre el grup de dones d'entre 16 i 64 anys (16,6%) que en les dones d'edats més avançades (9,1%).

Ja hem esmentat els motius que porten les dones a no cercar ajuda formal, d'una banda una xifra significativa no concedí suficient importància als fets per iniciar un procés formal (principalment en casos de violència sexual), mentre que la vergonya, el desconeixement, pensar que no les creurien o que «eren altres temps», són altres motius que prevalen per no sol·licitar ajuda d'institucions o professionals.

Gràfic 24 | Denúncia de la violència sexual fora de l'àmbit de la parella i recerca d'ajuda formal i informal. Dones de 65 i més anys i d'entre 16 i 64 anys (%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Ara bé, on hi ha unes diferències més remarcables és en la comunicació a les persones de l'entorn dels fets succeïts, fet que com a mínim, suposa compartir la càrrega i rebre el consol de les persones estimades que, a més, la poden orientar i, si ho consideren oportú, acompanyar-les a circuits formals d'ajuda o a presentar una denúncia i, sempre i en tot cas, acompanyar les dones agredides en el procés de superació dels fets. Com és lògic, les dones agredides confirmen que han rebut un suport molt majoritària quan han contat els fets a les persones de la seva confiança.

Així, mentre només 1 de cada 2 dones de 65 i més anys (52,2%) ha explicat els fets de violència sexual patida a les persones de l'entorn, aquest percentatge és molt superior entre les dones d'entre 16 i 64 anys, en què 3 de cada 4 ho han fet (75,2%).

La gran diferència de transmissió dels fets a les persones de l'entorn sembla que provenen de la major confiança amb les amigues i amics de les dones més joves (43,1% i 17%, respectivament) que la que mostren les dones de més edat, amb uns percentatges de comunicació a amigues (13,2%) i amics (2,7%) molt més baixos.

Això fa que el conjunt considerat de dones que han denunciat o cercat ajuda formal o informal sigui molt més baix entre les dones de 65 i més anys (58,3%) que entre les dones de menor edat (77,7%).

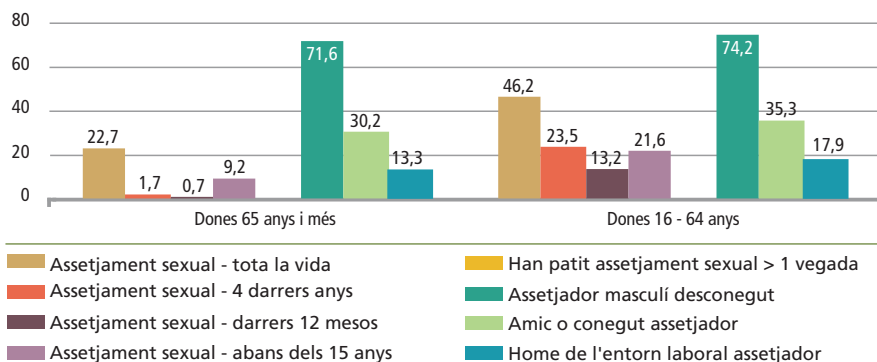

Aquesta ocultació i una menor recerca d'ajuda formal i informal pot repercutir negativament en les dones de més edat que han patit aquesta violència, ja sigui des del punt de vista psicològic, ja sigui per haver de recórrer a algun tipus de substància (medicament, alcohol...) per afrontar la situació. Aquestes dades mostren la necessitat de potenciar la denúncia dels fets de violència sexual i potenciar els equips d'atenció formal, els qual s'haurien d'adreçar al col·lectiu de les dones de més edat, que amb menys freqüència revelen els fets i cerquen ajuda específica.

5.4. L'assetjament sexual a les dones de 65 anys i més

El concepte d'assetjament sexual implica un comportament amb connotacions de tipus sexual que fa que qualsevol dona se senti molesta o incòmoda. Aniria des de mirades insistents i lascives que la intimiden (un 30% de les enquestades ha experimentat, com a mínim, aquesta sensació), contactes físics no desitjats (17,5% de les enquestades), suggeriments per mantenir una cita o activitat sexuals que l'hagi ofesa o intimidada (14%), insinuacions o missatges inapropiats o ofensius per xarxes socials (7,4%), exhibicionisme (12,2%)... Cal tenir present que es demana aquest comportament de qualsevol persona, tant de parelles o exparelles com de qualsevol altra persona. I, hem de recordar, que tot i que les persones violentes i agressores són molt majoritàriament homes, un percentatge de violentes i, en aquests cas, assetjadores són dones. Així, el 4,6% de les persones assetjadores de les dones enquestades de 65 i més anys eren de sexe femení, mentre que aquest percentatge pujaria fins al 7,5%, en el cas de dones més joves.

Gràfic 25 | Assetjament sexual. Dones de 65 anys i més i d'entre 16 i 64 anys (%)

Pel que fa a la prevalença de l'assetjament sexual patit per les dones per grans grups d'edat, és inferior entre les dones de 65 i més anys que les del grups d'entre 16 i 64 anys. Així mateix, en el grup de dones més joves, hi ha diferències contrastades. El subgrup que ha patit un nivell d'assetjament sexual més elevat és el constituït per dones d'entre els 18 i els 24 anys, en què el 62,5% hauria patit aquesta forma de violència. Després, amb percentatges gairebé idèntics, superiors al 52%, trobaríem tant les dones d'entre 16 i 17 anys com el grup de les que en tenen entre 25 i 34. Finalment, amb xifres d'entre un 44% i un 47% trobaríem les dones d'entre els 25 i els 54 anys i ja passariem al grup de les dones d'entre 55 i els 64 anys, un terç de les quals afirmen que han estat assetjades.

Poc més del 20% (22,75%) de les dones de 65 i més anys ha estat assetjada sexualment, mentre que aquestes xifres es dupliquen, fins aproximar-se a 1 de cada 2 dones, en el cas de les dones de 16 a 64 anys. Així mateix, si l'assetjament es considera durant la infància (menys de 15 anys), els percentatges també divergeixen enormement i són del 9,2% entre les dones de més edat i del 21,6% entre les dones d'entre 16 i 64 anys.

I, tot i que ja ho hem reiterat en diverses ocasions, els percentatges de violència contra les dones són molt significatius, fins i tot aquella patida per al·lotes molt joves, es tracti del tipus de violència que es tracti. Aquesta situació afecta milions de persones a l'Estat espanyol i a les Balears i s'ha d'erradicar. La igualtat i el respecte són (o haurien de ser) els pilars de qualsevol societat democràtica contemporània. I, dissortadament, mentre hi hagi violència en general i violència masclista en particular, aquest horitzó queda molt lluny de la realitat.

Així mateix, com d'altra banda calia esperar, els fenòmens d'assetjament recents són molt més importants entre les dones més joves que entre les dones de 65 i més anys. Així, durant els darrers 4 anys i els darrers 12 mesos han sofert assetjament un 23,5% i un 13,2% de les dones del primer grup, mentre que en el segon, aquests percentatges baixen fins 1,7% i el 0,7%, tot i que, com podem comprovar, no és un fenomen que sigui inexistent també entre les dones grans de la nostra societat.

Nogensmenys, si analitzem la repetició de l'assetjament (si aquest tipus de fet s'ha produït en una o en diversos ocasions), també podem concloure que totes les dones, independentment de l'edat de les enquestades, han estat assetjades en més d'una ocasió. No obstant això, les dones més joves (16-64 anys) presenten 8 punts percentuals més d'assetjament repetit (76,3% de les dones d'aquest grup, enfront d'un 68,2% de les dones de 65 i més anys).

Una cosa que canvia poc, tot i que hi poden haver alguns punts percentuals de diferència, és el perfil de l'assetjador sexual de les dones residents a Espanya, independent-

ment del gran grup d'edat considerat: el primer lloc, amb uns percentatges d'entre el 70 i el 75% trobaríem els homes desconeguts, seguits amb un pes percentual, si fa no fa de la meitat de l'anterior, pels amics o coneguts de sexe masculí i, en tercer lloc, se situarien els homes de l'entorn laboral de la dona assetjada, amb un pes percentual d'entre els 13 i el 18%.

L'enquesta no revela diferències significatives en el consum de medicaments, alcohol o drogues entre les dones grans i la resta de dones i, per això, us remetem a l'epígraf general que trobareu en el capítol anterior que parla d'assetjament sexual de les dones.

Quant a la denúncia dels fets i a la recerca d'ajuda formal i informal, con també succeeix en altres casos, les xifres són més elevades entre les dones més joves que entre les dones de més edat. Amb tot i això, destacariem els baixos percentatges tant de denúncia com de recerca d'ajuda formal entre les dones de 65 i més anys i les dones d'entre 16 i 64 anys, que presenten uns percentatges de l'1,5% i 0,7% i del 2,6% i 2,0%, respectivament. Això significa que molt pocs casos d'assetjament són denunciats i que encara més baixa és la freqüència en què les dones cerquen ajuda formal especialitzada.

El que sí que és molt més freqüent és la recerca d'ajuda informal, aquella ajuda que sorgeix de parlar del que ha succeït amb persones de l'entorn proper, cosa que permet alliberar-se d'una càrrega psíquica important i sentir-se compreses i acompanyades. També aquí els percentatges són inferiors entre les dones de 65 i més anys, tot i ser molt més elevat que els detectats en altres tipus de violència (46,6%), mentre que la de la resta de dones s'acosta al 60% (59,7%).

5.5. Assetjament reiterat o 'stalking' a dones de 65 anys i més

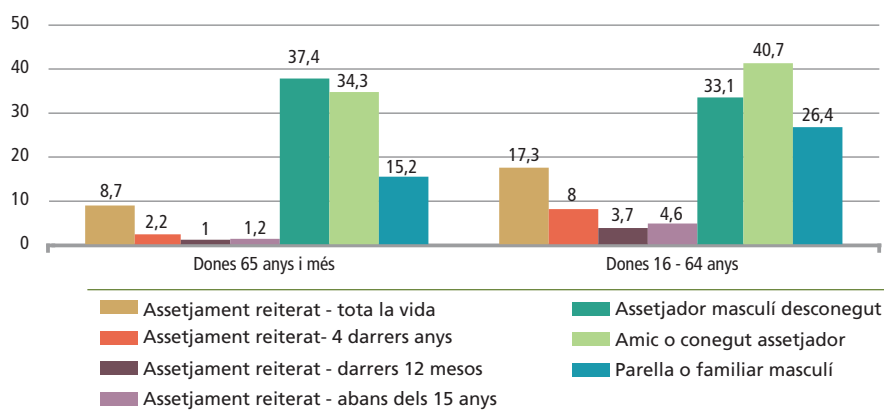
La prevalença de l'assetjament reiterat o *stalking* és inferior entre les dones de 65 i més anys que en el grup de dones d'entre 16 i 64 anys. Així, el 8,7% de les dones del primer grup l'ha patit almenys un cop durant la seva vida i d'aquest, l'1,2% abans de complir els 15 anys, mentre que entre les dones de menys edat, aquest percentatge s'enfila fins al 17,3% i el 4,6% en el segon cas.

El mateix podem dir quan s'analitzen els episodis més recents, dels darrers 4 anys i dels darrers 12 mesos, en què els percentatges que presenten les dones del primer grup són pràcticament 4 vegades inferiors a les del segon: 2,2% i 1% (65 i més anys) i 8% i 3,7% (16-64 anys).

El patró de la freqüència en què es repeteixen els assetjaments reiterats són bastants similars entre ambdós grups d'edat i, quan es produeixen, es tracta de fenòmens que es repeteixen sobretot entre 1 i 3 vegades per setmanes (un poc més del 30% dels casos),

cada dia o gairebé (entre el 20 i el 25%, aproximadament) o entre 1 i 3 vegades al mes (entre el 15 i el 18% dels casos). Potser destaquen els casos entre les dones de 65 i més anys que s'han produït menys d'una vegada a l'any, de manera aïllada o en períodes particulars (Nadal, vacances...), que arriben al 17,7%, mentre que entre les dones més joves només superen, per poc, el 10%.

Gràfic 26 | Assetjament reiterat ('stalking').
Dones de 65 anys i més i d'entre 16 i 64 anys (%)

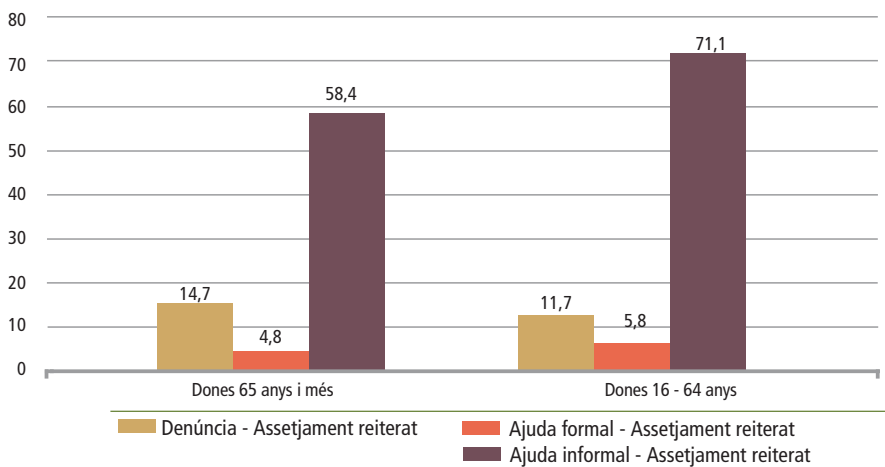

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Quant al patró dels assetjadors reiterats, s'observen algunes diferències entre el grup d'edat de les dones de 65 i més anys i la resta. Així, mentre que entre les dones de més edat l'assetjador reiterat més prevalent és el d'un home desconegut amb el 37,4%, aquest no és el perfil més prevalent entre les dones més joves, tot i que suposa un terç dels assetjadors reiterats (33,1%). Entre les dones de 16 i 64 anys, el perfil més prevalent és el d'un home amic o conegut, que supera el 40% dels casos (40,7%) i, així mateix, presenta uns percentatges significativament elevats, sobretot si ho comparem amb els de les dones de més edat, l'agressor reiterat que és la parella o familiar home de l'agredida, amb un 26,4% dels casos que baixa, en el grup de 65 i més anys, fins al 15,2%. No podem deixar de destacar que entre el perfil de les persones que assetgen les dones de manera continuada, hi ha una xifra relativament important de dones agressores, que causen el 17,4% del total de casos de *stalking* entre les dones de 65 i més anys i el 14,4% entre les dones de menor edat. El perfil de dona agressora en ambdós grups és el constituït per amigues o conegudes (més del 50% dels casos).

Les dones dels distints grups d'edat responen amb uns consums similars de medicaments, alcohol o drogues per enfrontar-se a la situació d'assetjament reiterat, del 7,9% en el grup de 65 i més anys i del 9,5% en el de 16 a 64 anys. Podríem dir que entorn del 10% de dones que pateixen aquest tipus de violència prenen algun tipus de substància per afrontar la situació, xifra que des del punt de vista sanitari podem considerar prou rellevant.

Gràfic 27 | Denúncies i recerca d'ajuda formal i informal per assetjament reiterat ('stalking'). Dones de 65 anys i més i d'entre 16 i 64 anys (%)

Font: Macroenquesta de violència contra la dona (2019)

Tot i que també hi ha, novament, un percentatge més elevat de dones del grup d'entre 16 i 64 anys que cerca ajuda informal i comenta amb l'entorn la circumstància que pateix (més de 7 de cada 10), la xifra de dones grans que ho fa és, en aquest cas, ben prou significativa i s'acosta al 60% (58,4% dels casos). Mentre, pel que fa a recerca d'ajuda formal, gairebé no hi ha diferències significatives (4,8% entre les dones de 65 i més i 5,8%, entre la resta).

Pel que fa a les denúncies, en aquest cas trobem, i això potser és una novetat, uns percentatges superiors entre les dones de més edat: el 14,7% de les que han patit *stalking* han denunciat els fets, mentre que aquest percentatge seria de l'11,7% entre les dones d'edats inferiors. Així mateix, hem de destacar la importància d'aquest percentatges davant les denúncies presentades per altres casos que podríem considerar, a priori més greus, com la mateixa violència sexual fora de la parella. Potser això té a veure amb les connotacions ben diferents de cada tipus de violència i amb la voluntat

d'ocultar, precisament, aquelles violències que afecten més íntimament i de manera més impactant les dones, per no reviure'n els fets i no veure's enfrontada a l'opinió pública. Unes situacions que hem vist que sovint es repeteixen entre les dones de més edat, amb distints tipus de violència, tant de parella com de persones externes a les relacions mantingudes.

6. Les dones assassinades per violència de gènere a l'Estat espanyol

6.1. La corpenedora punta de l'iceberg de la violència de gènere

Amb les dades actualitzades a dia 5 de juliol del 2021, ja són 1.102 les dones mortes per violència de gènere d'ençà del 2003, en què s'inicià aquest recompte i es determinà aquest tipus específic de violència masclista.

La vigent Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, fou aprovada per unanimitat per totes les forces parlamentàries existents en aquell moment. Molt probablement aquest consens no es produiria avui en dia, ja que hi ha algunes forces polítiques que s'han manifestat repetidament contra la violència de gènere, intentant manipular determinats sectors de la població amb un fals discurs que tots som iguals i que la violència és per a tothom, no per a un sector específic com són les dones.

Aquesta Llei no és una llei adreçada a tots els tipus de violència masclista, sinó només a una classe específica que defineix com de gènere. Així, l'article 1.1 diu què s'ha d'entendre per violència de gènere aquella que es produeix com la manifestació de la discriminació, la situació de la desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones i quan és exercida sobre aquestes per part dels qui siguin o hagin estat cònjuges o amb els quals estiguin o hagin estat lligats per relacions similars d'afectivitat, encara que no hi hagi hagut convivència, i aquesta violència de gènere comprèn tots els actes de violència física i psicològica, incloent-hi les agressions a la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de la llibertat i, evidentment, en els casos extrems, l'assassinat, que és el que analitzarem tot seguit.

Per tant, la violència de gènere, almenys des d'un punt de vista jurídic i en el marc de l'Estat espanyol, només es produeix en els casos de maltractaments dels homes sobre les dones quan existeixi o hagi existit una relació d'afectivitat prèvia, s'hagi arribat a conviure o no i s'hagin establert vincles matrimonials o no. Altres tipus de violència masclista, en cas de no existir vincles afectius previs, no s'inclouria dins l'estadística de casos de violència de gènere, ni tampoc els casos de violència de les dones sobre

els homes (malgrat que hi hagi relació sentimental, present o passada) o els casos de violències entre parelles del mateix sexe. Aquestes violències existeixen, però no són objecte d'aquest article, ni tampoc ho és demostrar que els casos de violència entre sexes són majoritàriament exercits pels homes cap a les dones i no a l'inrevés, cosa que, tanmateix, ja ha quedat palesa amb les dades aportades de l'Enquesta de violència contra la dona del 2019.

Les dades de dones assassinades a l'Estat espanyol entre el 2003 i el 2021 són esgarrifoses: 1.102 dones, de tots els grups d'edat, de distints estrats socioeconòmics i de distintes procedències geogràfiques, només pel fet de ser dones, han trobat la mort a mans d'algú amb qui mantenien o havien mantingut una relació afectiva en un moment determinat de la seva vida.

Aquesta xifra inclou les dades de dones assassinades fins a principis de juliol del 2021, tot i que les dades que presentarem, per distribució de variables, faran referència a exercicis complerts i, per tant, fins al 2020.

Vivim en un món de xifres i, de vegades, oblidem que rere cada nombre individual, hi ha una persona; una dona, en aquest cas, amb les seves il·lusions i projectes, una dona amb amistats, fills i famílies que l'han perduda per sempre, assassinada per un individu que se suposava que l'estimava o que en algun moment l'havia estimada. Però la violència de gènere, com la violència masclista en general, no va d'amor. Va de relació de poder, d'estructures socials i culturals que han situat històricament l'home en una posició superior i les dones en una situació d'inferioritat tan sols per una qüestió de naixement. Unes situacions que alguns diuen que es troben superades en la societat democràtica espanyola actual. La realitat, però, demostra que això no és així: la situació d'igualtat no existeix. I no només a efectes de salaris o dedicació a les tasques de la llar o a l'atenció i cura dels fills o d'altres membre de la família, sinó també en tots els casos de violència masclista, com les violacions grupals o les violències patides per tantes i tantes dones al llarg de la seva vida o, en els casos de violència de gènere, totes les violències registrades cada dia i que, dissortadament, han acabat en massa casos en l'assassinat d'una dona: 24 des que va començar l'any, 1.102 d'ençà del 2003.

I aquesta només és la punta de l'iceberg, els casos més extrems, però desconeixem tot el sofriment de les dones que pateixen violència psíquica i física continuada i que no s'atreveixen a denunciar la situació en què viuen. Esperem que, mitjançant les campanyes institucionals i els programes d'educació per a la igualtat, s'arribi a un moment en què no siguin necessàries mesures com la Llei de gènere i que la igualtat entre les persones, independentment del sexe o preferències sexuals, sigui una realitat a l'Estat espanyol.

Si algú està interessat a aprofundir una mica més en tots els assassinats de les dones comesos en el 2021, per empatitzar un mica més amb les víctimes, podeu consultar el web [Feminicidio.net](https://feminicidio.net) (2021)¹.

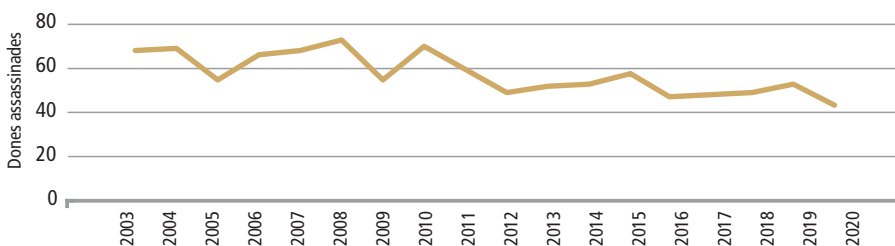
6.2. La xifra total de dones assassinades per violència de gènere a l'Estat espanyol i a les Illes Balears d'ençà del 2003

Ja hem comentat que, segons dades recents, les dones assassinades a Espanya per violència de gènere arriben a les 1.102, 24 de les quals han estat assassinades durant el 2021.

Aquestes xifres no ens permeten sentir-nos orgullosos de la situació que es viu a l'Estat espanyol, després de tants d'anys d'esforços i mitjans destinats a mitigar, en primer terme, i a erradicar la violència masclista en el si de la nostra societat.

Això no obstant, la representació gràfica de l'evolució de les dones assassinades per qüestió de gènere des del 2003, ens mostra una certa tendència subjacent a un lleuger decreixement en la xifra d'assassinats, malgrat que no es tracta d'un fenomen continu i hi ha anys d'un cert increment, seguits d'anys de noves baixades, per la qual cosa el gràfic ofereix un perfil típic de dents de serra. Tot i això, des dels primers quinquennis, en què es registraven entorn dels 70 casos de dones assassinades per les parelles o exparelles, s'ha passat a un període en què es produeixen entre 45-55 assassinats. Un descens excessivament poc pronunciat, podeu pensar, però real i que esperem que s'intensifiqui en el futur.

Gràfic 28 | Dones assassinades i any. Estat espanyol 2003-2020

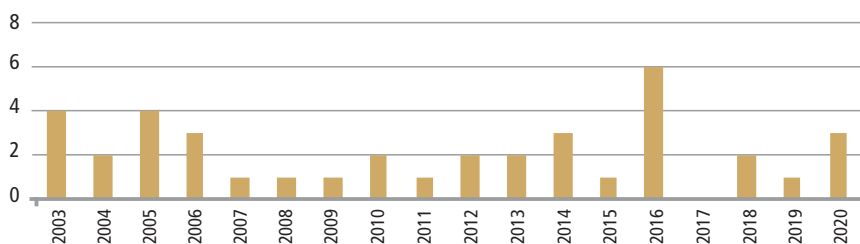
Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

¹. <https://feminicidio.net/listado-de-feminicidios-y-otros-asesinatos-de-mujeres-cometidos-por-hombres-en-espana-en-2021>

Les dades a principis de juliol, fan pensar que enguany es poden registrar xifres similars a les de l'any 2020. Amb tot i això, algunes organitzacions han indicat que no només la COVID-19 va incrementar la violència masclista, sinó que també el cessament de les mesures de confinament i de control, podrien determinar un nou repunt de la violència, per la por dels individus maltractadors de perdre el control sobre la dona sobre la qual exerceixen la dominació i el control. És evident que les mesures de control de mobilitat i, particularment, les de confinament total que visqué la població en les primeres fases de l'estat d'alarma, han suposat un problema greu per a tota la població però, sobretot, per a alguns sectors, com els de les dones maltractades, obligades a conviure permanentment amb els seus maltractadors en un espai reduït i sense poder recórrer a cap suport de tipus formal o informal exterior.

Gràfic 29 | Illes Balears / Dones assassinades. 2003-2020

Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

Pel que fa a les Illes Balears, 39 dones han estat assassinades entre 2003 i 2020, a les quals, des que va començar el 2021, se n'ha d'afegir un cas, fins arribar a les 40.

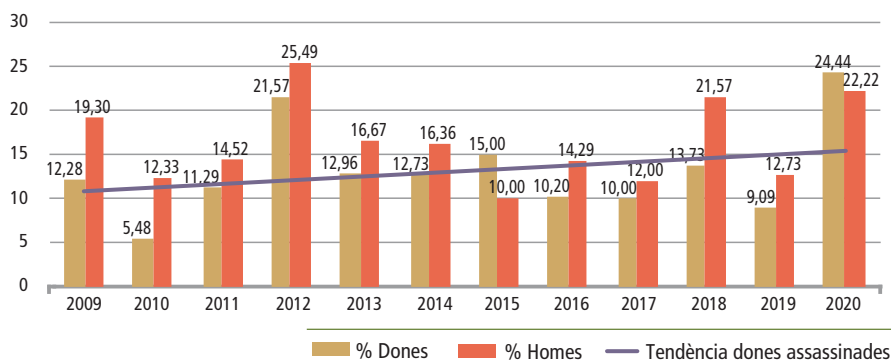
Unes xifres que ens mostren que cada any, moren de mitjana, com a mínim, dues dones al nostre arxipèlag per violència de gènere. Això no obstant, i com podem veure al gràfic adjunt, les xifres són prou variables, des del màxim de 6 casos en el 2016, fins a un any en què, afortunadament però únic en la sèrie, que no registrà cap assassinat, el 2017; mentre que les dades de 2020, últim exercici complert disponible, comptabilitzen 3 dones assassinades per les seves parelles o exparelles. A les Illes Balears, atesa la reduïda magnitud de les xifres, no es veu una tendència clara al descens general que sí que s'apreciava pel conjunt de l'Estat. En qualsevol cas, cal continuar en la tasca de prevenció i educació per erradicar la violència masclista i la seva manifestació extrema: l'assassinat de les dones amb qui s'havia mantingut una relació sentimental.

6.3. Dones assassinades per violència de gènere en els grups de més edat

Una variable interessant per analitzar els assassinats per violència de gènere és, sens dubte, l'edat.

Aquesta anàlisi, que hem centrat bàsicament en els grups d'edat més avançada, ens permet concloure que hi ha una xifra important de dones que són assassinades després dels 60 anys. Les dades ens mostren que, des del 2009-2020, les dones assassinades de més de 61 anys presenten una certa tendència a incrementar el pes percentual sobre el total. O dit d'una altra manera, sembla que hi ha una certa tendència que les xifres de dones assassinades de més edat sigui superior, entre d'altres factors per l'increment de l'envelliment de població.

Gràfic 30 | *Percentatge de dones assassinades i d'assassins de més de 61 anys. Estat espanyol. 2009-2020*

Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

El percentatge de dones assassinades de més de 61 anys sobre el total de dones assassinades varia molt en funció de l'any, però podem dir que sempre es troba per sobre del 10% dels casos i que arriba en algun cas a superar el 20%. Això significaria, ni més ni menys, que com a mínim, almenys 1 de cada 10 dones assassinades per violència de gènere a Espanya pertany al grup de més edat i que aquesta xifra, en ocasions, s'arriba a duplicar. Fins i tot, les dades de 2020 situen aquest col·lectiu en el màxim de la sèrie estudiada i 1 de cada 4 dones assassinades havia superat els 61 anys.

Tot seguit, intentarem afinar una mica més la tipologia de les dones grans assassinades, per gran grup d'edat.

6.4. Percentatge de dones assassinades de 61 anys i més per grups d'edat. Estat espanyol. 2009-2020

Gràfic 31 | *Percentatge de dones assassinades de 61 anys i més per grups d'edat. Estat espanyol. 2009-2020*

Font: *Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya*

En el període 2009-2020 han estat assassinades 85 dones de més de 61 anys. El primer grup d'edat (61-70 anys) concentra més del 50% dels assassinats de dones grans, amb 47 casos. Podem dir que la xifra de dones assassinades decreix a mesura que pugem en el grup d'edat. Així, entre el 71 i els 84 anys, les 33 dones assassinades suposaren poc menys del 40% i les dones de 85 i més anys, amb 5 casos, s'acostaren al 6% de les dones grans assassinades.

Hem comentat les dades del període 2009-2020, ja que les dades de 2003-2008 presenten una distribució distinta i no directament comparativa. No obstant això, les dades del primer període ens ofereixen dades prou significatives per a l'estudi de la incidència dels assassinats de gènere en els grups d'edats superiors. Així, a les 85 dones assassinades en el període més recent, hi hauríem d'afegir, com a mínim, les 56 dones assassinades en el primer període considerat, fet que elevaria fins a 141 la xifra de dones assassinades d'edat avançada, la qual cosa suposaria, aproximadament, un 13% del total de dones assassinades entre 2003 i 2020.

Aquestes xifres, ben prou significatives, i que fins i tot, poden sorprendre algú, demostra que les dones d'edat avançada o de la tercera edat, si preferiu aquesta denominació, no es troben ni lliures de la violència masclista ni lliures dels casos extrems de violència de gènere com l'assassinat.

I què podem dir dels homes d'edats avançades que han assassinat en el context de crims de violència de gènere? Doncs que 69 homes de més de 64 anys cometeren femicidis per violència de gènere durant el període 2003-2008 a l'Estat espanyol i que 107 ho feren en el període 2009-2020, tot i que en aquest cas, s'inclouen homes des dels

61 anys. Si comptabilitzem, per tant, un total de 176 assassinats de dones en mans d'homes d'edats avançades en el període 2003-2020 i ho relacionem amb el total de 1.078 dones mortes durant el període, podem afirmar que més del 16% dels feminicides per violència de gènere, tenien com a mínim 61 anys i, per tant, podem defugir l'idea que els casos d'assassinats per violència de gènere només són comesos per gent jove i que una xifra prou considerable de casos es registren en els grups d'edats superiors.

6.5. Les dones assassinades i els assassins per lloc de naixement

No disposem d'aquesta variable associada per grup d'edat, però també trobem interessant, si més no, fer alguns comentaris sobre una variable interessant.

Potser una idea de les més difoses quan es parla de violència de gènere i de feminicidis és que aquest tipus de violència i els casos més extrems, d'assassinat, es produeixen majoritàriament entre persones immigrants i així, molts pensen que dones assassinades i assassins són nats a altres països. Un cop més, les dades desmenteixen aquests falsos clixés.

Així, la distribució per lloc de naixement mostra que les dones assassinades entre 2003 i 2020 són majoritàriament nascudes a l'Estat espanyol (713 dones, 66,3%), mentre que només una tercera part de les víctimes mortals de violència de gènere havien nascut a l'estranger (363). Cal tenir present que a la sèrie hi ha 2 víctimes en què no figura el lloc de naixement i que no s'han comptabilitzat i que, a nivell percentual, no suposen cap canvi significatiu.

Evidentment, això no vol dir que, si calculéssim les dades respecte a la composició de la societat, no constatéssim unes taxes més elevades de feminicidis entre població nascuda fora. És evident que moltes persones immigrants presenten certs indicadors de risc que potencien la probabilitat de patir violència de gènere, com ara la manca de suport de l'entorn (família extensa), la provenença de llocs on culturalment i socialment el paper de la dona és clarament de submissió a les figures masculines, l'existència de dificultats econòmiques més altes que poden tensar les relacions..... Però en tot cas, serveix per adonar-nos que el fet d'haver nascut a l'Estat espanyol no és cap garantia per a una dona per romandre al marge de la violència masclista ni dels crims de gènere.

I, què succeeix pel que fa als assassins? Exactament el mateix. Fins i tot el percentatge d'assassins (tot i que hi ha 6 casos en què es desconeix el lloc de naixement i que no s'han considerat) nascuts a l'Estat espanyol és un punt percentual més alt que el de dones. Amb tot i això, la distribució és ben similar: prop de 7 de cada 10 assassins de dones per crims de violència de gènere ha nascut a l'Estat espanyol, mentre que poc més de 3 de cada 10 ho ha fet a l'estranger. És evident que, malgrat com hem dit abans

i per diversos factors, les taxes són superiors entre els nascuts a l'estranger, no és més cert que la idea que molts tenen que els assassins de dones i els maltractadors són majoritàriament estrangers no és certa i, potser deriva, en bona mesura d'una certa xenofòbia o rebuig a la població forana.

Gràfic 32 | *Dones assassinades per violència de gènere. 2003-2020*

Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

Gràfic 33 | *Assassins per lloc de naixement. 2003-2020*

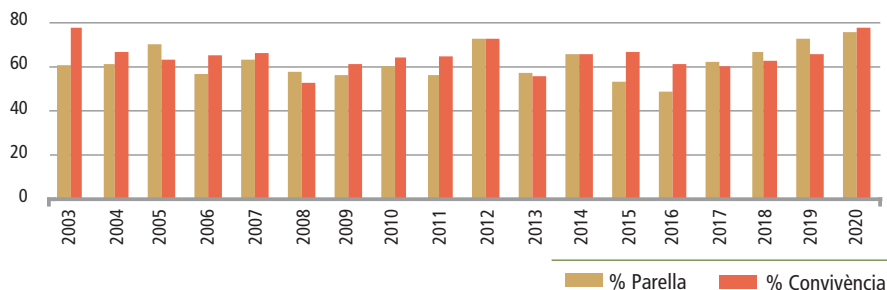

Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

6.6. Relació i convivència en el moment de l'assassinat

Una variable de la qual moltes vegades es parla és de si la dona assassinada mantenia encara relació de parella amb l'assassí o si entre assassí i assassinada encara hi havia una situació de convivència.

Les dades dels crims de violència de gènere recopilats a l'Estat entre 2003 i 2020 mostren que prop del 62% de les dones assassinades ho foren per la seva parella actual i que prop del 65% conviuen plegats. És a dir que majoritàriament els assassinats es produïren per homes amb qui les dones conviuen i que eren, encara les seves parelles sentimentals.

Gràfic 34 | Percentatge de parella i percentatge de convivència

Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

Tot i així, un percentatge prou significatiu d'assassins ja no mantenien una relació afectiva amb la víctima i no residien al mateix domicili. Per tant, és evident que la consumació de la ruptura de la parella definitiva i el fet de residir de manera independent no protegeix les dones contra els casos de femicidis, tot i que pot reduir-ne en certa mesura l'ocasió que aquest es cometin.

6.7. Dones assassinades per violència de gènere segons existència de denúncies prèvies i mesures adoptades

Cal pensar que la relació prèvia al moment de l'assassinat no podia ser mai bona entre assassí i dona assassinada. Amb tot i això, les dades disponibles mostren que el 75% de les dones assassinades mai no havia presentat cap denúncia, mentre que sí que ho havia fet una de cada quatre dones.

Gràfic 35 | Dones assassinades per violència de gènere, segons denúncies prèvies. 2006-2020

Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

Evidentment, moltes d'aquestes denúncies acaben en ocasions amb l'adopció de certes mesures de distints tipus (prohibicions de tinença d'armes, ordres d'allunyament...). Aproximadament, un 18% de les dones assassinades havien obtingut en algun moment algun tipus de mesura de protecció, i un percentatge prou significatiu, del 15% en tenien alguna de vigent en el moment de l'assassinat.

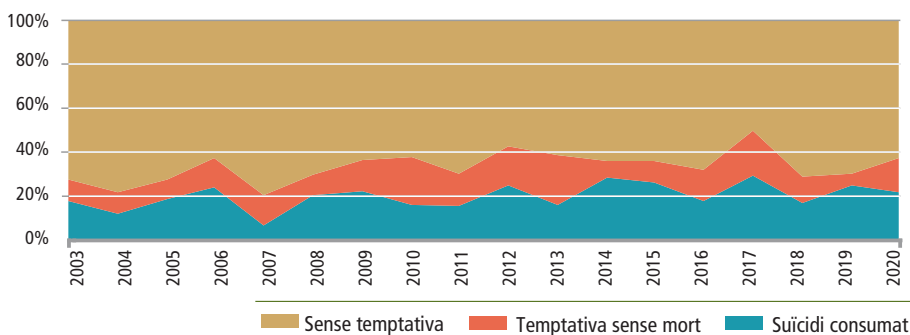
Aquestes dades mostren que, tot i que les institucions treballen activament per erradicar la violència de gènere, la prevenció total dels casos de violència i dels assassinats en particular no són suficients per evitar aquests crims absurds i terribles, malgrat les resolucions i disposicions adoptades. La veritat és que l'única via per modificar la violència masclista és modificar en profunditat les relacions de gènere i aconseguir la igualtat, desitjable i efectiva, entre sexes.

6.8. Temptativa de suïcidi dels assassins per violència de gènere

Una de les decisions que, amb certa freqüència, prenen els homes, després d'haver comès feminicidi de la qui era o havia estat anteriorment la seva parella és la de suïcidar-se.

Aquesta decisió extrema, potser resulta d'adonar-se de la magnitud del crim comès, però sembla que principalment respondria a la decisió conscient i premeditada de fugir del càstig que, legalment els correspondria pel tipus de crim comès.

Gràfic 36 | Suïcidi consumat, temptativa sense mort i sense temptativa

Font: Fitxes anuals de les víctimes mortals de violència de gènere. Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

Un de cada cinc assassins (el 20%) consumeixen l'assassinat i moren després d'haver assassinat la seva víctima. En total 217 homes moriren entre el 2003 i el 2020 després d'haver assassinat la dona amb qui mantenien o havien mantingut un vincle afectiu. 1 assassí de cada 10 efectua una temptativa de suïcidi, amb major o menor voluntat de morir i,

qui sap si per intentar al·legar algun tipus de trastorn psíquic en el moment de l'assassinat i posterior temptativa, a fi d'intentar reduir la condemna penal i, finalment, la majoria, prop del 67% no atempta contra la seva vida.

Ja ho hem dit en diverses ocasions, però creiem que ho hem de tornar a repetir com a cloenda: els crims de gènere no són crims que es justifiquin per temes d'afecte o d'amor. Tot al contrari, destil·len odi i menyspreu. Els crims de gènere són un reflex de relacions de poder asimètriques, són el fruit del masclisme existent a la nostra societat i de la creença que tenen alguns homes que les dones amb qui han mantingut una relació els pertanyen i que s'han de sotmetre a la seva voluntat sempre i en tot moment, reaccionant de manera violenta a qualsevol intent d'alliberar-se d'aquest control i arribant, fins i tot i en casos extrems, a l'assassinat com a mostra definitiva de poder i menyspreu absolut cap a la dona.

7. Conclusions

1. La violència de gènere o violència masclista és una violència estructural que deriva de les relacions asimètriques que situen els homes en una posició central i dominant i les dones en una posició marginal i dominada.
2. Moltes dones són víctimes de violència al llarg de la seva vida, algunes de manera reiterada. Un mínim del 60% de les dones ha patit violència durant la seva vida i prop del 20% n'ha patit durant el darrer any.
3. Sigui quina sigui la violència analitzada, aquesta ha estat causada majoritàriament per homes. Aquest percentatge arriba al 99,6% quan s'analitzen els agressors sexuals fora de la parella. Ens trobem, per tant, davant de manifestacions de violència de gènere.
4. Aquests elevadíssims percentatges, que podrien encara ser en realitat més elevats, atesa la tendència detectada d'ocultar determinats tipus de violència patits per les dones, mostren la gravetat de la violència de gènere i la necessitat de dedicar amb major intensitat els recursos necessaris per aconseguir erradicar aquesta greu xacra social.
5. Les violències masclistes (físiques, psíquiques, sexuals i econòmiques) originen greus problemes en les dones i determinen un ús més alt de medicaments, alcohol i altres substàncies, per intentar afrontar aquestes situacions.
6. Més de la meitat de les dones que han patit violència sexual fora de la parella i prop del 80% que han patit una violència presenten seqüeles psíquiques.

7. Les persones de més edat no es trobem al marge de les violències de gènere. Tot al contrari, moltes dones de la tercera edat han patit violència al llarg de la seva vida. Així mateix, també entre els homes de la tercera edat hi ha maltractadors i cal suposar, a més, que han estat maltractadors tota la vida, relacionant-se per tant de manera violenta i negativa amb totes les dones amb què s'han relacionat al llarg de la seva vida.
8. Les taxes de violència rebudes per les dones de la tercera edat tot i ser inferiors a les experimentades per grups més joves, presenten, no obstant això, unes taxes superiors de violència rebuda per part de les parelles actuals. Aproximadament una de cada deu dones grans actualment patiria violència de la seva parella.
9. Hi ha un percentatge molt elevat de violència que no és denunciada en els circuits formals i informals. Aquest percentatge és especialment elevat en delictes de tipus sexual. Per tant, podem concloure que les taxes de violència són molt superiors a les que apareixen en les estadístiques policials de denúncies per delictes contra les dones o a les estadístiques judicials de violència de gènere.
10. Els percentatges de denúncia i de recerca d'ajuda formal i informal són encara molt més baixos en el col·lectiu de la tercera edat. Aquesta situació fa que, encara més, aquest col·lectiu sigui especialment sensible als temes de violència. Precisament, hi ha una relació entre la separació de l'home maltractador i el nivell de denúncia i recerca d'ajuda, la qual cosa vindria a reforçar la idea que les dones grans són les que més temps i amb major continuïtat pateixen la violència per part de les parelles presents. El fet que la defunció sigui indicada com una de les causes del final de la violència patida per les dones de la tercera edat a mans de la parella anterior, corrobora aquest fet.
11. Més del 10% de les dones assassinades per violència de gènere (2009-2020) tenien més de 61 anys. D'aquestes, més de la meitat en tenia entre 61-70, poc més dels 40% entre 71 i 84 i poc menys del 6%, 85 anys i més. El 16% dels assassins de les dones de més de 61 anys tenien 61 i més anys.
12. Tot i que és evident que vivim en una societat en què el gènere suposa un important obstacle per assolir la plena igualtat entre sexes, imprescindible per aconseguir una societat realment democràtica, cal considerar que la situació actual de la dona ha millorat considerablement respecte a la que hi havia unes dècades enrere. Els esforços institucionals, el de certes associacions i persones i la mateixa conscienciació de la societat sobre aquest greu problema, pensem que contribuirà a reduir amb el temps la violència de gènere i a millorar les relacions entre les persones, independentment del sexe de naixement.

Referències bibliogràfiques

European Institut for Gender Equality (EIGE) - Institut Europeu per la Igualtat de Gènere.
<https://eige.europa.eu/>

Feminicio.net (2021, 17 de gener). *Listado de feminicidios y otros asesinatos de mujeres cometidos por hombres en España en 2021*

<https://feminicidio.net/listado-de-feminicidios-y-otros-asesinatos-de-mujeres-cometidos-por-hombres-en-espana-en-2021/>

Institut Nacional d'Estadística (INE). Dades padronals d'1 de gener de 2021

Ministeri d'Igualtat. Delegació del Govern Contra la Violència de Gènere. Govern d'Espanya

Macroencuesta de violencia contra la mujer (2019)

<https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/macroencuesta2015/Macroencuesta2019/home.htm>

Fitxes anuals de víctimes mortals de gènere <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/victimasmortales/fichaMujeres/mortales/home.htm>

Autor

FERRAN DÍDAC LLUCH I DUBON

Maó (1965). Geògraf. Ha publicat diversos llibres i articles sobre la geografia i la demografia de les Illes Balears. Entre els llibres destaquen *L'epidèmia de grip de l'any 1918 a les Illes Balears*, El Tall (1991, 219 pp.); *Geografia de les illes Balears*, Leonard Muntaner Editor (1997, 337 pp.) i *Geografia de les illes Balears. Física i ambiental*, Leonard Muntaner Editor (2018, 548 pp.). Durant alguns anys, ha estat coautor del capítol de sanitat de *l'Informe econòmic i social*, de Sa Nostra, i del capítol sobre demografia de la *Memòria econòmica i social* del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. En el camp de l'envelliment, destaquen —a banda d'altres— els articles publicats a *l'Anuari de l'Envel·liment de les Illes Balears*: «Introducció a l'estudi de la població estrangera de 65 i més anys resident a les Illes Balears en el context de la nova fase demogràfica multicultural» (Anuari 2010, 17-74); «Anàlisi de les característiques del sobreenvelliment femení a les Illes Balears» (Anuari 2011, 21-77); «La població nonagenària a les Illes Balears: una aproximació estadística» (Anuari 2012, 49-76); «Les noves tecnologies i la tercera edat a les Illes Balears» (Anuari 2013, 103-141); «Els impactes ocults de la crisi econòmica en la tercera edat» (Anuari 2014, 153-182); «Recuperar la llengua del cor: el coneixement i l'ús de la llengua catalana de la població de 65 i més anys a les Illes Balears» (Anuari 2015, 25-62); «Un perfil aproximat de la població de la tercera edat a les Illes Balears. Indicadors estadístics bàsics» (Anuari 2016, 31-94) i «Una aproximació al patró actual de la mortalitat general i de la tercera edat a les Illes Balears» (Anuari 2017, pp. 49-81), «Eutanàsia: el dret a decidir el moment de morir» (Anuari 2019, pp. 431-461) i «La primera onada de la COVID-19 a les Illes Balears: reflexions generals, anàlisi de dades i repercussions sobre la tercera edat» (Anuari 2020, pp. 33-91). En el camp de la narrativa ha publicat *Contes contemporanis (1.0)*, Leonard Muntaner Editor, 2015, 160 pp.

